Γιώργος Παυλόπουλος

Μικρά περισκόπια

Κείμενα απ' το Βερολίνο 2010-2017

Γιώργος Παυλόπουλος

Μικρά περισκόπια

Κείμενα απ’ το Βερολίνο 2010-2017

Copyright

Μικρά περισκόπια

Κείμενα απ' το Βερολίνο 2010-2017

Το παρόν ebook διατίθεται δωρεάν σε ηλεκτρονική μορφή μέσω της ιστοσελίδας www.gpavlopoulos.com. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική του περιεχομένου του ebook με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του συγγραφέα.

Πρώτη έκδοση του ebook Δεκέμβριος 2017.

All rights reserved. © Γιώργος Παυλόπουλος

Στην παρούσα έκδοση συγκεντρώνονται για πρώτη φορά κείμενα που γράφτηκαν στο Βερολίνο ανάμεσα στο 2010 και το 2017. Προτίμησα να μην παραθέσω τα κείμενα ούτε με χρονολογική αλλά ούτε και με θεματική σειρά. Ο λόγος ήταν απλός: πιστεύω ότι μια πόλη όπως το Βερολίνο δεν μπορεί να γίνει κατανοητή αν προσπαθήσει κανείς να την κατηγοριοποιήσει σε ενότητες. Επομένως, η τυχαία σειρά φαντάζει σαφώς προτιμότερη.

Υπάρχουν κείμενα για τοποθεσίες, άλλα που αφορούν σκόρπιες εντυπώσεις και κάποια που ασχολούνται με την καθημερινότητα στην πόλη. Το παρελθόν του Βερολίνου, διακριτό σε κάθε βήμα, δεν θα μπορούσε φυσικά να λείπει: καταλαμβάνει σημαντικό τμήμα του βιβλίου, πολύ συχνά ως καμβάς πάνω στον οποίο εγγράφονται οι ιστορίες.

Κάθε φορά που ολοκλήρωνα ένα απ' αυτά τα κείμενα είχα στο μυαλό μου έναν φανταστικό ταξιδιώτη, που κατέφτανε στο Βερολίνο με δύο απαραίτητα χαρακτηριστικά: τη λαχτάρα και την άγνοια. Αν τα κείμενα αυτά συναντήσουν έναν τέτοιο ταξιδιώτη, αυτή η μικρή έκδοση θα έχει επιτύχει το στόχο της.

Γιώργος Παυλόπουλος,

Βερολίνο, Δεκέμβριος 2017

Περιεχόμενα

Bleibtreustraße 8
Ο δρόμος για την ελευθερία 10
Το ιπτάμενο χαλί 12
Το σύνορο του φωτός 15
Σχετικά με την Pegida 18
Στο Blub 22
Μινιατούρες 24
Ohne die Linden 25
Currywurst 27
Η Αποζημίωση 29
Ό,τι φανταζόμαστε 32
Λάμπες γκαζιού 35
Η λεωφόρος των χαμένων ονείρων 37
Στο κέντρο 41
Το χτίσιμο του κόσμου 42
Απέναντι απ' τον Πύργο 43
Το δημοψήφισμα (Tempelhofer Feld) 45
Η πρώτη σελίδα 46
Stolpersteine: Οι κύβοι της μνήμης 49
Tiergarten 50
65η Berlinale 51
East Side Gallery 55
Bahnhof Zoo 57
Ο συνθέτης 58

Bleibtreustraße

Μοιάζει να είναι μια οδός των γυναικών, αλλά οφείλει τ' όνομά της σ' έναν ζωγράφο που έζησε σ' έναν κοντινό δρόμο. Ο Georg Bleibtreu (1828-1892) βρισκόταν συχνά στα πεδία των μαχών, όχι ως στρατιώτης, αλλά ως ζωγράφος: συνόδευε το στρατό για ν' αποτυπώσει σε μεγάλους καμβάδες τις σκηνές των πολέμων. Πολλοί απ' τους πίνακές του καταστράφηκαν στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και το έργο του έχει ξεχαστεί. Παρόλα αυτά, η ερμηνεία του επωνύμου του είναι μια από τις ισχυρές μεταφορές της πόλης: Bleibtreu σημαίνει «να μένεις πιστός», «να μένεις αληθινός».

Σ' αυτόν το δρόμο, στον αριθμό 15, έζησε τα τελευταία χρόνια της ζωής της η ηθοποιός Tilla Durieux (1880-1971). Φαίνεται να υπάρχει μια «κυκλικότητα» στους τίτλους της φιλμογραφίας της: εμφανίστηκε για πρώτη φορά στην ταινία Der Flug in die Sonne (Η πτήση προς τον ήλιο), ενώ ο τελευταίος της ρόλος ήταν στην τηλεοπτική παραγωγή Durch die Wolken (Ανάμεσα στα σύννεφα). Μια από τις πιο γνωστές ταινίες της ήταν η Frau im Mond (Γυναίκα στο φεγγάρι) του 1929, σε σκηνοθεσία Φριτζ Λανγκ, που θεωρείται από πολλούς ως η πρώτη σοβαρή ταινία επιστημονικής φαντασίας. Μετά από αυτή την ταινία, έφυγε από τη Γερμανία προκειμένου να γλιτώσει απ' τους Ναζί και για 25 περίπου χρόνια έμεινε εκτός κινηματογράφου. Παρόλα αυτά, δεν ξέχασε ποτέ το σινεμά και το 1953 επανήλθε στο προσκήνιο, γυρίζοντας αρκετές ταινίες. Τη χρονιά του θανάτου της, το 1971, εγκαινιάστηκε ο κινηματογράφος Filmkunst 66, στον αριθμό 12 της οδού, ο οποίος λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Στο 10/11 της Bleibtreustraße έζησε για δυο χρόνια και η ποιήτρια Mascha Kaléko (1907-1975) προτού δραπετεύσει στην Αμερική το 1938, για να γλιτώσει κι αυτή απ' τους Ναζί. Χωρίς ν' αποκοπεί μέσα της ποτέ απ' το Βερολίνο, επέστρεψε εκεί το 1956 κι έζησε στην πόλη για μερικά χρόνια. Το 1960 αρνήθηκε να παραλάβει το βραβείο Fontane, καθώς η απονομή του θα γινόταν από ένα πρώην μέλος των SS, μένοντας έτσι σταθερή στις αξίες της. Καθότι τα χρόνια στην

εξορία την είχαν σμιλέψει, η Kaléko, μέσα απ' τα ποιήματά της ισχυρίστηκε ότι «το μόνο που χρειάζεται κανείς είναι ένα νησί / μονάχος στην ανοιχτή θάλασσα».

Στις διάσημες γυναίκες της οδού μπορεί να προστεθεί νοερά κι η Μόλλυ Μπλουμ από τον Οδυσσέα του Τζέιμς Τζόυς. Υπάρχει μια αναφορά στο βιβλίο του Τζόυς, όταν ο κεντρικός χαρακτήρας, Λέοπολντ Μπλουμ και σύζυγος της Μόλλυ, διαβάζει στην εφημερίδα μια αγγελία για μια εταιρεία, η οποία σκοπεύει να καλλιεργήσει εσπεριδοειδή στο Ισραήλ. Η διεύθυνση της εταιρείας είναι η Bleibtreustraße 34, W15, στο Βερολίνο. Στο βιβλίο, η Μόλλυ είναι 34 ετών, και το όνομα της οδού χρησιμοποιείται ειρωνικά, καθώς η Μόλλυ έχει εξωσυζυγική σχέση με τον Χιου Μπόυλαν. Το 15, είναι μια αναφορά στην κόρη του ζευγαριού, Μίλλυ, η οποία είναι δεκαπέντε χρονών. Η πλούσια σε καρπούς Ανατολή είναι στον Οδυσσέα ένας συμβολισμός για τον ευτυχισμένο γάμο. Ωστόσο, η ίδια η Bleibtreustraße δε μοιάζει να υπόσχεται κάτι τέτοιο: η Tilla Durieux χώρισε με τον πρώτο της σύζυγο, τον ζωγράφο Eugene Spiro, μετά από λίγους μήνες γάμου. Είχαν παντρευτεί το 1904, τη χρονιά που διαδραματίζεται ο Οδυσσέας.

Δεκέμβριος 2013

Ο δρόμος για την ελευθερία

Στην πύλη έχει απομείνει ακόμα η χυδαία επιγραφή με το "Arbeit macht frei". Το τριγωνικό οικοπέδο που φιλοξενούσε το στρατόπεδο συγκέντρωσης του Sachsenhausen λειτουργεί σήμερα ως μουσείο με ελεύθερη είσοδο: είναι μια απόφαση λογική, αν σκεφτεί κανείς ότι τα ναζιστικά εγκλήματα τα πλήρωσε ολόκληρη η ανθρωπότητα.

Από το 1936 μέχρι το 1945 υπολογίζεται ότι πέρασαν από το Sachsenhausen τουλάχιστον διακόσιες χιλιάδες άνθρωποι. Ο αριθμός αυτών που δεν βγήκαν ζωντανοί είναι άγνωστος. Ό,τι έχει απομείνει από τη βιαιότητα εκείνης της εποχής είναι οι στρατώνες 38 και 39. Φθαρμένοι τοίχοι με νωπό πάνω τους το αίμα και λιγοστά κρεβάτια όπου «κοιμούνταν» χιλιάδες άνθρωποι. Ένας μικρός διάδρομος οδηγούσε στις τουαλέτες, όπου βασάνιζαν ή έπνιγαν τους φυλακισμένους, ενώ έξω από την πόρτα παραμόνευε η αποτρόπαια θέα στο κρεματόριο, τη φυλακή και τις κρεμάλες.

Φορούσαν όλοι τους ριγέ στολές και στο πέτο, αναγνωριστικό του στρατοπέδου στο οποίο ήταν φυλακισμένοι, είχαν ένα τρίγωνο ίδιο με το σχήμα του οικοπέδου. Ο καθένας είχε τον ατομικό του αριθμό κι όλοι μαζί γίνονταν το πλήθος που ήταν ανεπιθύμητο. Οι Ναζί δεν επεδίωκαν απλώς τον αφανισμό τους: ήθελαν πρώτα να τους βασανίσουν μέχρι τελικής πτώσης. Οι τρόποι ήταν πολλοί. Συχνά, όταν οι Ναζί ήθελαν να μάθουν αν οι καινούργιες αρβύλες τους ήταν αρκετά ανθεκτικές, υποχρέωναν τους φυλακισμένους να περπατούν δεκάδες χιλιόμετρα μέσα στο στρατόπεδο μέχρι να λιώσουν οι σόλες· όσοι κατέρρεαν από την προσπάθεια, κατέληγαν στα ιατρεία του Sachsenhausen ως πειραματόζωα.

*

Ο Ολλανδός Ab Nicolaas συνελήφθη για αντίσταση ενάντια στους Ναζί και μεταφέρθηκε στο Sachsenhausen το 1941. Έμεινε εκεί περισσότερα από τρία χρόνια. Στη διάρκεια της φυλάκισής του υποχρεώθηκε να κάνει όλων των ειδών τις εργασίες: από το να βάφει τοίχους μέχρι να καθαρίζει τις στάχτες στα κρεματόρια. Απέναντι στα βίαια στιγμιότυπα της καθημερινότητας, ο Nicolaas προσπάθησε ν' αντιτάξει την αισιοδοξία: όταν κάποιος είχε γενέθλια, συνήθως ήταν αυτός που φιλοτεχνούσε την ευχετήρια κάρτα.

Τον Απρίλιο του 1945, κι ενώ τα ρωσικά στρατεύματα προέλαυναν, δόθηκε εντολή εκκένωσης του στρατοπέδου. Οι κρατούμενοι υποχρεώθηκαν να περπατήσουν μέχρι τη Βαλτική θάλασσα –μια απόσταση εκατοντάδων χιλιομέτρων- και όπως ήταν αναμενόμενο, πολλοί απ' αυτούς δεν άντεξαν. Ο Nicolaas ήταν ένας από τους τελευταίους που άφησαν πίσω τους το στρατόπεδο. Για καλή του τύχη, μετά από δέκα μέρες πεζοπορίας, απελευθερώθηκε απ' τα αμερικανικά στρατεύματα στην πόλη του Σβερίν.

Μετά την απελευθέρωση επέστρεψε στην οικογένειά του στην Ολλανδία, διασχίζοντας μ' ένα αυτοκίνητο ισοπεδωμένες βιομηχανικές πόλεις. Παρά την ψυχολογική υποστήριξη που δέχθηκε από ένα επιτελείο ειδικών αμέσως μετά την επιστροφή του, ο Nicolaas δεν μπόρεσε ποτέ ν' αφήσει πίσω του τα χρόνια του στρατοπέδου. Έλεγε συχνά «ότι οι αναμνήσεις από εκείνα τα χρόνια έρχονται με βιαιότητα σ' οτιδήποτε κι αν κάνω, ακόμα κι όταν πίνω καφέ, επειδή ξέρω ότι αυτό που κάνω τώρα μου το είχαν στερήσει για σχεδόν τέσσερα χρόνια. Δεν ξέρω τι σημαίνει αυτό, είναι όμως κάτι που το νιώθω βαθιά».

Προσπάθησε να προσαρμοστεί και να αποκτήσει μια κανονική ζωή στον μεταπολεμικό κόσμο, ωστόσο δεν τα κατάφερε. Δούλεψε για ένα χρονικό διάστημα σε μια εφημερίδα, σύντομα όμως παραιτήθηκε. Αυτό που επέλεξε τελικά να κάνει ήταν να εργαστεί ως κλόουν. Για περισσότερα από τριάντα χρόνια, έδινε παραστάσεις στην Ευρώπη κι ανάμεσα στις χώρες που επισκέφθηκε ήταν κι η Γερμανία. Σε μια συνέντευξή του, δήλωσε ότι «το να γίνω κλόουν προέκυψε από τα χρόνια του στρατοπέδου, από την ανάγκη που είχα να κρύβομαι συνεχώς προκειμένου να επιβιώσω. Ήταν η καλύτερη θεραπεία. Γιατί κλόουν; Βλέπετε, για να δίνω κουράγιο στον εαυτό μου, όλο τον καιρό που βρισκόμουν στο στρατόπεδο φανταζόμουν ότι επέστρεφα στην παιδική μου ηλικία...»

Ο Ab Nicolaas πέθανε το 1999 σε ηλικία 82 χρονών στο Νούρντγουικ της Ολλανδίας.

Μάρτιος 2014

Το ιπτάμενο χαλί

Η παρακμή ενός πολιτικού συστήματος έφερε την παρακμή ενός πάρκου αναψυχής -κι αυτό, στον κατήφορό του πήρε μαζί του μια οικογένεια.

Το λούνα παρκ με την ονομασία Kulturpark Plänterwald άνοιξε τις πύλες του οχτώ χρόνια μετά το χτίσιμο του Τείχους, το 1969. Απλωνόταν σε μια έκταση περίπου τριάντα εκταρίων και βρισκόταν στο Ανατολικό Βερολίνο, στις όχθες του ποταμού Σπρε. Ήταν το μοναδικό λούνα παρκ που υπήρχε στη διαιρεμένη πόλη και όπως ήταν λογικό πλήθος κόσμου συνέρρεε για να περάσει εκεί τον ελεύθερό του χρόνο. Στις πιο ένδοξές του μέρες, που συνέπεσαν χρονικά με την πτώση του Τείχους, το πάρκο επισκέπτονταν περίπου ενάμισι εκατομμύριο άνθρωποι.

Το 1991, λίγους μήνες μετά την επανένωση της πόλης, το πάρκο πέρασε στα χέρια της οικογένειας Witte. Καινούργια παιχνίδια εγκαταστάθηκαν κι η αισθητική του μετατοπίστηκε ελαφρά σε μια πιο Δυτική εκδοχή πάρκου αναψυχής. Η οικογένεια Witte άλλαξε επιπλέον την τιμή: πλέον, πλήρωνε κανείς 30 μάρκα προκειμένου να μπει στο λούνα παρκ, σε αντίθεση με παλαιότερα που η πληρωμή γινόταν για κάθε δραστηριότητα ξεχωριστά. Η τεράστια ρόδα με τα βαγόνια, οι νεροτσουλήθρες και τα τρενάκια έγιναν το σήμα κατατεθέν του πάρκου. Ωστόσο, όσο περνούσε ο καιρός το πάρκο έμοιαζε μ' ένα απομεινάρι της παλιάς Ανατολικής Γερμανίας και παρά τη μετονομασία του σε Spreepark, η παρακμή του δεν άργησε να έρθει.

Οι φιλόδοξες προσπάθειες της οικογένειας Witte, που επένδυσε πολλά χρήματα στο τεράστιο λούνα παρκ, δεν είχαν το επιθυμητό αποτέλεσμα και σιγά σιγά άρχισαν να συσσωρεύονται χρέη. Στο ξημέρωμα της νέας χιλιετίας, ο αριθμός των ανθρώπων που επισκέπτονταν το πάρκο έπεσε στις τετρακόσιες χιλιάδες. Η οικογένεια διαμαρτυρήθηκε ότι δεν υπήρχαν υποδομές για να υποδεχτούν τον κόσμο και πως η πόλη τούς γύρισε την πλάτη. Το 2001 το Spreepark κύρηξε πτώχευση και το 2002 έκλεισε οριστικά. Τα χρέη του υπολογίζονταν σε έντεκα εκατομμύρια ευρώ.

*

Το 2002, ο Norbert Witte πήρε τη γυναίκα του και τα πέντε παιδιά τους και μαζί με μερικούς στενούς συνεργάτες μετακόμισαν στη Λίμα του Περού. Το σχέδιο ήταν ν' ανοίξουν εκεί ένα τεράστιο λούνα παρκ με απώτερο στόχο ν' αποπληρώσουν τα χρέη που είχαν ήδη δημιουργηθεί. Μαζί

τους πήραν και μερικά από τα παιχνίδια του πάρκου, τα οποία διέσχισαν τον Ατλαντικό φορτωμένα σε είκοσι τεράστια κοντέινερ. Ανάμεσα σε άλλα, στα κοντέινερ βρισκόταν και «Το Ιπτάμενο Χάλι», ένα από τα σημεία αναφοράς του Spreepark: το Ιπτάμενο Χαλί ήταν ένα μεγάλο καρουζέλ, το οποίο μαγνήτιζε τους επισκέπτες και όλοι έτρεχαν να φωτογραφηθούν δίπλα του.

Η καινούργια επιχειρηματική προσπάθεια της οικογένειας Witte ήταν ανεπιτυχής, καθώς δεν κατόρθωσαν ποτέ ν' ανοίξουν το λούνα παρκ στη Λίμα. Το 2003, ο πνιγμένος απ' τα χρέη Norbert Witte, ζήτησε από τον εικοσάχρονο τότε γιο του, Marcel, να τοποθετήσει εκ νέου σε κοντέινερ όλα όσα είχαν μεταφέρει στο Περού και να τα στείλει πίσω στη Γερμανία. Ο ίδιος ο Norbert θα πετούσε στη Γερμανία για να τα παραλάβει. Ο Marcel έμεινε στο Περού και ανέλαβε την αποστολή.

Λίγες μέρες αργότερα, ο Norbert Witte συνελήφθη στη Γερμανία. Μέσα στο Ιπτάμενο Χαλί είχε κρύψει περισσότερα από 170 κιλά κοκαϊνης, τα οποία είχε αναλάβει να μεταφέρει έναντι μεγάλου χρηματικού ανταλλάγματος. Η ποινή που του επιβλήθηκε ήταν οχτώ χρόνια κάθειρξη. Ο Marcel, έστω κι αν δε γνώριζε τίποτα για τα σχέδια του πατέρα του, συνελήφθη στο Περού με την κατηγορία της διακίνησης ναρκωτικών και καταδικάστηκε σε κάθειρξη είκοσι ετών.

Το 2008, ο Norbert Witte αποφυλακίστηκε για λόγους υγείας, καθώς είχε υποστεί μια σειρά από καρδιακά επεισόδια, ενώ λίγα χρόνια νωρίτερα είχε χωρίσει με τη γυναίκα του. Ο Marcel Witte βρίσκεται ακόμα φυλακισμένος στο Περού.

*

Κι ενώ η οικογένεια Witte αναζητούσε την τύχη της στη Λατινική Αμερική, οι εγκαταστάσεις του Spreepark έμειναν να θυμίζουν άλλες εποχές, ως μάρτυρες του χρόνου που περνούσε. Η είσοδος στο κοινό απογορεύθηκε καθώς δεν τηρούνταν πλέον οι κανόνες ασφαλείας και πολλά τμήματα άρχισαν να καταρρέουν. Παρόλα αυτά, υπήρξαν κάποιοι τολμηροί που αψηφούσαν τον κίνδυνο και περνούσαν τα συρματοπλέγματα προκειμένου να φωτογραφίσουν το πάρκο. Όταν επιπλέον, ένα θρυλικό πάρτυ ηλεκτρονικής μουσικής έλαβε χώρα κάτω από την τεράστια ρόδα, ξεσηκώθηκε πλήθος διαμαρτυριών και άρχισε ν' ανακινείται μια κουβέντα σχετικά με την μελλοντική τύχη του πάρκου.

Σήμερα, η άγρια βλάστηση έχει άρχισει να καλύπτει τα πάντα. Η ρόδα του λούνα παρκ, αχρησιμοποίητη εδώ και δέκα χρόνια, γυρίζει με τη βοήθεια του ανέμου σκορπίζοντας έναν απόκοσμο μεταλλικό θόρυβο που ακούγεται σε ολόκληρο το πάρκο. Ο δράκος, μέσα στο στόμα του οποίου χανόταν το τρενάκι, έχει ξεβάψει και τυλίγεται από αγριόχορτα. Οι δεινόσαυροι και τα μαμούθ έχουν αναποδογυρίσει και κοιτούν τον ουρανό. Οι νεροτσουλήθρες έχουν γεμίσει βλάστηση και το

νερό γύρω τους έχει γίνει βάλτος. Τα κτίσματα που κάποτε λειτουργούσαν ως αναψυκτήρια έχουν μισογκρεμιστεί. Η φύση σβήνει το πάρκο και μαζί της σβήνει τα χνάρια της οικογένειας Witte.

Ο ίδιος ο Norbert Witte ζει σ' ένα τροχόσπιτο σταθμευμένο στο πάρκο. Μπορεί να τον δει κανείς να περιπλανιέται εκεί δίχως να μιλάει, ανάμεσα στους αναποδογυρισμένους δεινοσαύρους της εισόδου. Το 2011, σε μια απέλπιδα προσπάθεια να σώσουν ό,τι μπορούσαν, οι κόρες του Witte πήραν άδεια να διοργανώνουν κάθε σαββατοκύριακο μικρά τουρ μέσα στο παρακμασμένο λούνα παρκ: το εισιτήριο πληρωνόταν σε ευρώ, αλλά η τιμή που αναγραφόταν ήταν η ίδια με τότε, 30 μάρκα. Στην ξενάγηση, η ιστορία του Spreepark περνάει μέσα από την ιστορία της οικογένειας Witte.

Τον Ιούλιο του 2013, ολόκληρο το πάρκο βγήκε σε πλειστηριασμό στο eBay. Λόγω του εκτεταμένου αστικού εξευγενισμού (Gentrifikation) που βρίσκεται σε εξέλιξη στην πόλη, ένα από τα πιο πιθανά σενάρια είναι το λούνα παρκ να γκρεμιστεί και τη θέση του να πάρουν συγκροτήματα πολυκατοικιών. Στο τέλος της δημοπρασίας, η τιμή πώλησης που γνωστοποιήθηκε ήταν περίπου δύο εκατομμύρια ευρώ και πλειοδότης η πόλη του Βερολίνου. Η ξενάγηση της 27ης Απριλίου του 2014 ήταν η τελευταία που διοργανώθηκε. Μέχρι το καλοκαίρι του 2014, οι Witte θα πρέπει να έχουν εγκαταλείψει το λούνα παρκ μαζί με το τροχόσπιτο και τα υπάρχοντά τους και ν' αναζητήσουν αλλού την επόμενη περιπέτειά τους. Αυτή τη φορά ελπίζουν πως θα προσγειωθούν κάπου ομαλά, ίσως με τη βοήθεια ενός ιπτάμενου χαλιού.

Μάιος 2014

Το σύνορο του φωτός

Δεν υπήρχαν περίπτερα κομμάτων, δεν υπήρχαν πολιτικοί μπροστά σε κάμερες έτοιμοι να καπελώσουν το συμβάν, δεν υπήρχαν παρατρεχάμενοι με αυτοκόλλητα και σάπιες ιδέες. Η επέτειος των 25 χρόνων από την πτώση του Τείχους του Βερολίνου έλαβε το χαρακτήρα μιας τεράστιας λαϊκής γιορτής, όπου όλοι ήταν προσκεκλημένοι, άνθρωποι που υπέφεραν από το Τείχος, άνθρωποι που δεν είχαν γεννηθεί όταν έπεσε, άνθρωποι που ανήκουν ανεξαιρέτως στην πλευρά των εξουσιαζόμενων και όχι των εξουσιαστών. Το βράδυ της 9ης Νοεμβρίου του 2014, ένα ανθρώπινο ποτάμι ξεχύθηκε στους δρόμους για να γιορτάσει την Ελευθερία και η ατμόσφαιρα ήταν τόσο πανηγυρική, που νόμιζε κανείς ότι το Τείχος έπεφτε ξανά.

Οι εορτασμοί περιστράφηκαν γύρω από την ιδέα του Lichtgrenze, που μεταφράζεται ως «Το σύνορο του φωτός». Οχτώ χιλιάδες φωτεινά μπαλόνια τοποθετήθηκαν κατά μήκος της γραμμής του Τείχους και το βράδυ της 9ης Νοεμβρίου θ' αφήνονταν ελεύθερα στον ουρανό. Τοποθετημένα πάνω σε λιγνούς μαύρους στύλους, το καθένα απ' αυτά είχε τον «υποστηρικτή» του, ο οποίος ήταν υπεύθυνος για να το αφήσει να πετάξει προς τον ουρανό, σε μια κίνηση η οποία μολονότι δεν αποδείχθηκε ιδιαίτερα θεαματική, είχε ισχυρό ιστορικό συμβολισμό. Το κάθε μπαλόνι είχε ένα μήνυμα γραμμένο από τον άνθρωπο που το απελευθέρωνε, λίγες γραμμές με ευχές και σύντομες προσωπικές ιστορίες -κι αν διάβαζε κανείς όλες αυτές τις ιστορίες μαζί, θα έφτιαχνε ένα μυθιστόρημα γεμάτο αγάπη για τον άνθρωπο που δεν υποτάσσεται.

*

9 Νοεμβρίου 1989. Ο Σίγκμπερτ Σέφκε κάθεται σ' ένα μπαρ στο Ανατολικό Βερολίνο και βλέπει τηλεόραση. Υποθέτει ότι θα παρακολούθησει άλλη μια βαρετή συνέντευξη τύπου της κυβέρνησης της Ανατολικής Γερμανίας. Γύρω στις εφτά το απόγευμα, ο εκπρόσωπος τύπου Γκύντερ Σαμπόβσκι ανακοινώνει την άρση της ταξιδιωτικής απαγόρευσης. Ο Σέφκε αναρωτιέται αν έχει ακούσει καλά. Μέσα σε λίγα λεπτά, τα μέσα ενημέρωσης του Δυτικού Βερολίνου μεταδίδουν: «DDR öffnet Grenze» - «Η Ανατολική Γερμανία ανοίγει τα σύνορα».

Ο Σίγκμπερτ Σέφκε σηκώνεται από το μπαρ και πηγαίνει στη γέφυρα Μπεσεμπρούκε στην Μπορνχόλμερ-στράσσε, όπου υπάρχουν μόνο είκοσι-πέντε άνθρωποι –αργότερα, θα γίνουν δεκά-

δες χιλιάδες. Όλοι θέλουν να περάσουν στο Δυτικό Βερολίνο, θέλουν, λένε, απλώς να κάνουν μια βόλτα κι ύστερα θα επιστρέψουν. Η πίεση που ασκείται στους συνοριακούς φρουρούς καθώς η ώρα περνάει είναι μεγάλη κι εκείνοι τελικά ενδίδουν. Ο Σέφκε είναι από τους πρώτους που περνούν. Στον έλεγχο, το διαβατήριό του σφραγίζεται πάνω στη φωτογραφία. Μ' αυτόν τον τρόπο, όταν θα θελήσει αργότερα να επιστρέψει θα τον αναγνωρίσουν και θα του απαγορέψουν την είσοδο. Το ίδιο βράδυ, γύρω στα μεσάνυχτα, ο έλεγχος των διαβατηρίων παύει να ισχύει και χιλιάδες κόσμου περνούν στην απέναντι πλευρά. Ο Σίγκμπερτ Σέφκε περπατάει για πρώτη φορά ελεύθερος στο Δυτικό Βερολίνο.

*

Από τη γέφυρα στην Μπορνχόλμερ-στράσσε ξεκινάει το «Σύνορο του Φωτός». Είναι μια ηλιόλουστη φθινοπωρινή μέρα και ο κόσμος κατακλύζει την περιοχή. Υπάρχει μια συνεχής κίνηση, ενώ στις γιγαντοοθόνες που έχουν στηθεί προβάλλονται βίντεο από τη ζωή στα χρόνια του Τείχους. Περπατώντας κανείς στο παλιό σύνορο, είναι δύσκολο να φανταστεί πώς όλα αυτά τα χιλιόμετρα ήταν μια νεκρή ζώνη. Οι αυτονόητες διαδρομές του σήμερα, τα ανέμελα περάσματα από το ένα σημείο στο άλλο, είκοσι-πέντε χρόνια πριν ανήκαν στη σφαίρα της φαντασίας.

Απ' όλους τους σημερινούς κατοίκους του Βερολίνου, μόνο οι μισοί έχουν αναμνήσεις από τα χρόνια του Τείχους: όλοι οι υπόλοιποι είτε μετακόμισαν είτε γεννήθηκαν μετά την Πτώση. Ο κόσμος προχωράει προς την Πύλη του Βρανδεμβούργου κι αργότερα η πλατεία Ποτσντάμερ πλημμυρίζει από ανθρώπους: αυτή η νεκρή περιοχή του '89 είναι σήμερα γεμάτη ουρανοξύστες. Κόσμος στέκεται, γελάει, πίνει μπύρες. Ποτέ δεν είχε τόσο κόσμο εδώ κι όλο το Βερολίνο μοιάζει να βρίσκεται στους δρόμους.

*

1η Ιανουαρίου 1990. Ο Σέφκε οδηγεί με το παλιό του Τράμπι στο Δυτικό Βερολίνο. Τα πάρτι εκείνης της Πρωτοχρονιάς θα του μείνουν αλησμόνητα. Υπάρχει μια τόσο γιορτινή ατμόσφαιρα που ακόμα κι ο ίδιος δυσκολεύεται να την περιγράψει. Είναι ένα ξέσπασμα ευτυχίας αυτή η βραδιά, που μοιάζει να προοιωνίζει την άνοιξη που θα βιώσει το Βερολίνο τις επόμενες δεκαετίες.

Του φαίνεται απίστευτο πως μπορεί να έχει μαζί του όσα χρήματα θέλει. Στα χρόνια του Τείχους μπορούσε ν' αλλάξει κανείς 70 ανατολικά μάρκα το χρόνο με ισοτιμία 1:1 με τα αντίστοιχα δυτικά. Το 1987, το ήδη περιορισμένο ποσό μειώθηκε ακόμα περισσότερο κι έγινε 15 μάρκα το χρόνο. Ωστόσο, το Δυτικό Βερολίνο έδινε σε κάθε ταξιδιώτη από το Ανατολικό λίγα χρήματα, σαν μια συμβολική κίνηση. Αποκαλούνταν «χρήματα καλωσορίσματος» (Begrüßungsgeld) και το 1987 το ποσό ήταν 100 μάρκα.

Παρόλα αυτά, ο Σίγκμπερτ Σέφκε σύντομα θα συνειδητοποιήσει ότι η η Πτώση του Τείχους δεν είχε να κάνει μόνο με την ταξιδιωτική ελευθερία ή την ελευθερία του τύπου αλλά και –ή, κυρίως μ' αυτό- με τις υλικές ανάγκες.

*

Στις εφτά το βράδυ της 9ης Νοεμβρίου 2014 τα μπαλόνια ξεκινούν την πτήση τους προς τον ουρανό. Ένα-ένα απελευθερώνονται από τους ανθρώπους που τα κρατούν και γεμίζουν τον ουρανό του Βερολίνου. Πυροτεχνήματα υψώνονται σ' ολόκληρη την πόλη κι ο κόσμος χειροκροτεί. Οι μεγαλύτεροι σε ηλικία δακρύζουν. Μπουκάλια με κρασί και κονιάκ αδειάζουν σε πλαστικά ποτήρια και τσουγκρίζουν. Περίπου δύο εκατομμύρια τουρίστες έχουν έρθει στην πόλη για να συμμετάσχουν στους εορτασμούς και δεν υπάρχει σημείο γύρω από το «Σύνορο του Φωτός» που να μην επικρατεί το αδιαχώρητο.

Ένας εβδομηντάχρονος άντρας κοιτάζει πίσω απ' τα γυαλιά του τα μπαλόνια να υψώνονται πάνω από τον ποταμό Σπρέε. «Είναι σαν εκείνο το βράδυ, υπάρχει ο ίδιος παλμός, η ίδια ευφορία. Είμαι απλά», συνεχίζει, «είκοσι-πέντε χρόνια μεγαλύτερος και δεν έχω πια όλη τη ζωή μπροστά μου όπως τότε». Σκέφτεται κάτι ακόμα, αλλά δεν το λέει. Ύστερα, σηκώνει το βλέμμα του λίγο παραπάνω. Στα γυαλιά του καθρεφτίζεται η γέφυρα Όμπερμπαουμ και κάθε τόσο ένα μπαλόνι περνάει φευγαλέα, σαν ανάμνηση εκείνων των παλιών ημερών που, ευτυχώς, πέρασαν.

Νοέμβριος 2014

Σχετικά με την Pegida

Τον Οκτώβριο του 2010, η καγκελάριος Άνγκελα Μέρκελ προχώρησε σε μια δήλωση που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ιστορικό ατόπημα. Ήταν η εποχή που φωνές εντός του κόμματός της έλεγαν πως ίσως να μην είναι αρκετά συντηρητική –ή τουλάχιστον, όσο συντηρητική θα έπρεπε να είναι ως αρχηγός ενός δεξιού κόμματος. Στο Πότσνταμ, όπου έγινε η επίμαχη δήλωση, είχε μπροστά της ένα ακροατήριο νεαρών μελών του χριστιανοδημοκρατικού κόμματος (CDU) κι αυτό από μόνο του ενέχει τη δική του σημειολογία. Στην ομιλία της, δήλωσε: «Στη δεκαετία του ’60, η Γερμανία καλούσε ξένους εργάτες να έρθουν στη χώρα και να εργαστούν. Πιστέψαμε τότε ότι αυτό θα είναι προσωρινό, ότι θα μείνουν ένα διάστημα κι ύστερα θα φύγουν, αλλά κάτι τέτοιο δε συνέβη». Και συνέχισε: «Η προσπάθεια να χτίσουμε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, στην οποία θα ζούσαμε όλοι μαζί χαρούμενοι, απέτυχε παταγωδώς».

Νωρίτερα την ίδια χρόνια, τον Αύγουστο του 2010, είχε κυκλοφορήσει το βιβλίο του Τίλο Σαράζιν με τίτλο «Η Γερμανία χάνει τον εαυτό της». Ο Τίλο Σαράζιν, μέλος του σοσιαλδημοκρατικού κόμματος (SPD), καταφερόταν στο βιβλίο του εναντίον του Ισλάμ αλλά και της μετανάστευσης, ενώ έκανε λόγο και για τα επιδόματα πρόνοιας που κατέληγαν σε μη Γερμανούς. Το βιβλίο ήταν στη Γερμανία το πλέον ευπώλητο βιβλίο πολιτικού τον 21ο αιώνα, πουλώντας περισσότερα από ενάμισι εκατομμύριο αντίτυπα. Δυο χρόνια αργότερα, ο Σαράζιν εξέδωσε και δεύτερο βιβλίο, με τίτλο «Η Ευρώπη δε χρειάζεται το ευρώ», παίρνοντας ουσιαστικά θέση ανάμεσα στους ευρωσκεπτικιστές.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, αναζωπυρωνόταν σε τακτά χρονικά διαστήματα μια συζήτηση τόσο για την απώλεια ταυτότητας της Γερμανίας όσο και για τα επιδόματα που ζητούσαν οι μη Γερμανοί πολίτες που κατέφθαναν στη χώρα. Κάμποσες φωνές, έφτασαν ακόμα και ν’ αμφισβητούν τη χρησιμότητα του επιδόματος Hartz IV συνολικά, το οποίο παρέχει στον δικαιούχο ένα χρηματικό ποσό το μήνα, ενώ καλύπτει τα έξοδα ενοικίασης στέγης, τη θέρμανση και την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη.

Μολονότι η καγκελάριος Μέρκελ, έκανε στροφή στα χρόνια της οικονομικής κρίσης σχετικά με την πολυπολιτισμικότητα και την ανεκτικότητα, εντούτοις ο διάλογος στη Γερμανία για το ρόλο των ξένων παρέμεινε ανοιχτός. Στις τελευταίες εκλογές, έκανε επιπλέον την εμφάνισή του το AfD, ένα κόμμα το οποίο εμφανίστηκε με ευρωσκεπτικιστική ατζέντα προτού υποστηρίξει θέσεις ξενοφοβικές.

*

Τον Οκτώβριο του 2014 ένα περισταστικό βίας αναστάτωσε το Αμβούργο. Τετρακόσιοι Κούρδοι διαδηλώτες διαμαρτύρονταν ενάντια στη βία της τρομοκρατικής οργάνωσης Isis, που ελέγχει τμήματα του Ιράκ και της Συρίας. Αφορμή για τη διαδήλωση στάθηκε η βιαιότητα της Isis ενάντια στους Κούρδους της πόλης Κομπανί. Στην οδό Στάιν-νταμ, συναντήθηκαν με 400 αντιδιαδηλωτές κι ακολούθησαν μάχες σώμα με σώμα. Η αστυνομία δήλωσε ότι οι αντιδιαδηλωτές ήταν μουσουλμάνοι, πιθανότατα σαλαφιστές. Όντας μέρος της ιδεολογικής παλέτας της Isis, οι σαλαφιστές επιδιώκουν την επιστροφή στο παλιό αυθεντικό Ισλάμ και πολλοί απ' αυτούς είναι ταγμένοι στην τζιχάντ. Οι ταραχές κράτησαν όλο το βράδυ αφήνοντας πολλούς τραυματίες πίσω τους, ενώ αντίστοιχα περιστατικά σημειώθηκαν και σε άλλες γερμανικές πόλεις.

Λίγες μέρες αργότερα, στα τέλη του Οκτώβρη, έκανε την εμφάνισή του στην Κολωνία ένα ακροδεξιό γκρουπ υπό το όνομα «Χούλιγκαν εναντίον Σαλαφιστών» (HoGeSa). Τρεις χιλιάδες άτομα πραγματοποίησαν διαδήλωση στην Κολωνία χαιρετώντας χιτλερικά και φωνάζοντας ναζιστικά συνθήματα. Το γκρουπ αποτελούνταν από χούλιγκαν διαφόρων ποδοσφαιρικών ομάδων που τους ένωνε το αντι-ισλαμικό μίσος και υποτίθεται πως προσπάθησαν να δώσουν μια απάντηση στα γεγονότα των προηγούμενων ημερών, αν και στην πραγματικότητα ήταν η ευκαιρία που ζητούσαν προκειμένου ν' αναδυθούν στο προσκήνιο.

*

Σχεδόν τις ίδιες μέρες με τη HoGeSa ήρθε στο προσκήνιο και η Pegida. Στις 20 Οκτωβρίου του 2014 πραγματοποιήθηκε η πρώτη συγκέντρωση της, ημέρα Δευτέρα, στην οποία σύμφωνα με την αστυνομία παραβρέθηκαν 350 άτομα. Η συγκέντρωση έγινε στην Δρέσδη, μια πόλη στην οποία το νεοναζιστικό κόμμα NPD παίρνει πολύ υψηλά ποσοστά, ενώ η τοπική ποδοσφαιρική όμαδα Ντιναμό Δρέσδης θεωρείται φωλιά ακροδεξιών χούλιγκαν. Πολλές ποδοσφαιρικές ομάδες της πρώην Ανατολικής Γερμανίας αντιμετώπισαν το ίδιο πρόβλημα μετά την πτώση του Τείχους και η ακροδεξιά βρήκε χώρο όχι μόνο ν' αναρριχηθεί αλλά και να παγιωθεί.

Η Pegida οργανώθηκε μέσω του Ίντερνετ κι όπως όλα τα νεοναζιστικά μορφώματα προσπάθησε άλλοτε να κρύψει κι άλλοτε να ρετουσάρει τα χαρακτηριστικά της. Το όνομά της σημαίνει «Πα-

τριώτες Ευρωπαίοι ενάντια στον εξισλαμισμό της Δύσης» και την ιδρυτική της ομάδα αποτελούν δέκα άτομα. Οι συγκεντρώσεις της Δευτέρας στη Δρέσδη έγιναν το εβδομαδιαίο ραντεβού της Pegida και άνθρωποι ταξιδεύουν γι' αυτή τη διαδήλωση απ' όλες τις περιοχές της Γερμανίας. Καθώς ο καιρός κυλά κι οι συγκεντρώσεις μεγαλώνουν, η αστυνομία αναγνωρίζει ανάμεσα στο πλήθος αυξανόμενο αριθμό γνωστών χούλιγκαν, τους οποίους η οργάνωση απορροφά, αν όχι στρατολογεί. Το κυρίαρχο σύνθημα στις συγκεντρώσεις της Δευτέρας είναι το «Είμαστε ο λαός» ("Wir sind das Volk"), το ίδιο σύνθημα που δονούσε τις διαδηλώσεις που οδήγησαν στην πτώση του Τείχους.

Μια Δευτέρα στα μέσα του Νοέμβρη, η Pegida συγκέντρωσε περίπου 2000 άτομα στη διαδήλωσή της. Ωστόσο, την επόμενη εβδομάδα ο αριθμός διπλασιάστηκε. Μια από τις αιτίες ήταν η επίσκεψη του Τίλο Σαράζιν στη Δρέσδη, προκειμένου ν' αναπτύξει τις ήδη γνωστές θέσεις του. Η αίθουσα όπου μίλησε ήταν κατάμεστη κι η παρουσία του εκεί έδωσε επιπλέον δυναμική στην Pegida, με αποτέλεσμα την επόμενη Δευτέρα να παραβρεθούν 4000 άτομα στη διαδήλωση -κι έκτοτε ο αριθμός αυξάνεται διαρκώς.

Στις 12 Ιανουαρίου 2015 διαδήλωσαν στη Δρέσδη περίπου 25.000 άτομα. Οι προσπάθειες της Pegida να μολύνει κι άλλες πόλεις μέχρι στιγμής πέφτουν στο κενό, καθώς ο κόσμος που μαζεύεται σ' αυτές είναι λιγοστός κι οι αντιδιαδηλωτές υπερπολλαπλάσιοι: έπειτα από κάθε αποτυχημένη προσπάθεια σε άλλες πόλεις, η Pegida ισχυρίζεται ότι αυτές οι προσπάθειες δεν έχουν σχέση μ' εκείνη. Καθώς τα μέλη κι οι συμπαθούντες της Pegida συγκεντρώνονται σε ιστορικά σημεία των πόλεων, οι ίδιες οι πόλεις σβήνουν συμβολικά τα φώτα των μνημείων την ώρα των διαδηλώσεων – η εκκλησία της Δρέσδης βυθίζεται στο σκοτάδι, η Πύλη του Βρανδεμβούργου στο Βερολίνο το ίδιο, όπως κι ο καθεδρικός της Κολωνίας. Ωστόσο η Pegida έχει κατορθώσει να συσπειρώσει ένα μεγάλο κομμάτι της ακροδεξιάς, χρησιμοποιώντας σαν προκάλυμμα «τους απλούς καθημερινούς ανθρώπους». Οι τακτικές της είναι τυπικές των όσων πρεσβεύει, καθώς καταφέρεται σταθερά εναντίον των ξένων, ενώ κομμάτι της ρητορικής της στρέφεται πάντα εναντίον των «ψευτών δημοσιογράφων» -όπως ακριβώς έκανε ο Χίτλερ- και στοχεύει απευθείας στον περιορισμό της ελευθερίας της έκφρασης. Σε μια προσπάθεια να δημιουργήσει ένα διεθνές ρεύμα, η Pegida προγραμματίζει πλέον διαδηλώσεις και σε άλλες ευρωπαϊκές πόλεις,

Η Άνγκελα Μέρκελ μιλάει πλέον σε κάθε ευκαιρία εναντίον της Pegida και υπέρ της ανεκτικότητας και της πολυπολιτισμικότητας. Αυτή η αλλαγή στο λόγο της οφείλεται τόσο στις ξενοφοβικές φωνές, που αυξήθηκαν στα χρόνια της κρίσης, όσο και στο γεγονός ότι πολιτικά κόμματα με αυξανόμενη επιρροή προβαίνουν σε δηλώσεις συμπάθειας για την Pegida: τόσο το νεοναζιστικό NPD

όσο και το ευρωσκεπτικιστικό AfD θεωρούν την Pegida πολιτικό τους συγγενή. Επιπλέον, η Άνγκελα Μέρκελ γνωρίζει ότι η εσωστρέφεια που εκφράζουν τέτοιες φωνές δε βοηθάει σε καμία περίπτωση πολιτικές που διέπονται από το πνεύμα της ελεύθερης αγοράς, τις οποίες η ίδια ευαγγελίζεται.

Το μεγαλύτερο ωστόσο πρόβλημα αυτή τη στιγμή δεν είναι ο αριθμός των διαδηλωτών της Pegida. Αυτό που θα κληθεί ν' αντιμετωπίσει η Γερμανία, είτε λόγω της Pegida είτε λόγω κάποιας αντίστοιχης οργάνωσης, είναι η απορρύθμιση κι ο εκφασισμός του κοινωνικού της κέντρου. Άνθρωποι με χαλαρό πολιτικό προφίλ, νέοι και λιγότερο νέοι, απολιτίκ, άνθρωποι που γοητεύονται απ' το λαϊκισμό, άνθρωποι που ακολουθούν μόδες, άνθρωποι που βαυκαλίζονται με την ψευδαίσθηση της συμμετοχής, άνθρωποι που δε διακρίνουν τη διαφορά ανάμεσα στο μοντερνισμό και το σκοταδισμό, όλοι αυτοί συγκροτούν μια πλατιά και παχύρρευστη μάζα που πιθανόν να πειστεί από την λαϊκιστική ρητορική της Pegida και των ευκόλων απαντήσεών της. Το να γίνει η φράση «φταίνει οι ξένοι» η απάντηση σε οποιοδήποτε υπαρκτό ή ανύπαρκτο πρόβλημα της καθημερινότητας είναι ένας κίνδυνος που θα δημιουργήσει μια χαμένη γενιά πολιτών, οι οποίοι θα μάθουν να μη σκέφτονται, να μη βλέπουν πίσω από τις λέξεις, να χαιρετίζουν το μίσος ως λύση και να το θεωρούν όλο αυτό σαν μια επαναστατική στάση που δεν την καταλαβαίνουν οι άλλοι: σύντομα, αυτοί οι άλλοι θα γίνουν οι επόμενοι "ξένοι". Το τίμημα, ωστόσο, θα είναι μεγάλο, γιατί αυτή η μάζα θα κατευθύνει την όποια μελλοντική πολιτική ατζέντα και θα τη φέρνει ολοένα και πιο κοντά τόσο στην ακροδεξιά όσο και στον εκφασισμό της καθημερινής ζωής.

Ιανουάριος 2015

Στο Blub

Το πάρκο αναψυχής Blub (Berliner Luft- und Badeparadies) υποδέχθηκε για πρώτη φορά επισκέπτες τον Φεβρουάριο του 1985. Ο ιδιοκτήτης του, Χάραλντ Φρις, είχε επενδύσει πολλά χρήματα σ' αυτόν το χώρο, καθώς τη μεγάλη πισίνα πλαισίωναν τεχνητά ποτάμια και σάουνες, γκέυζερ και νεροτσουλήθρες, παιδικές χαρές και γυμναστήρια. Ήταν μάλλον μια τυπική επένδυση της δεκαετίας του '80, καθώς η πόλη ήταν ακόμα χωρισμένη στα δύο: οτιδήποτε φάνταζε αρκετά εξωτικό, αποτελούσε πόλο έλξης για τους κατοίκους του Δυτικού Βερολίνου, αφού εκείνη την εποχή ζούσαν ουσιαστικά σε μια περίκλειστη πολιτεία. Ο Φρις προσπάθησε να δώσει μια ατμόσφαιρα ανδαλουσιανή στο οικοδόμημα, προσφέροντας έτσι την ψευδαίσθηση της γεωγραφικής μετακίνησης σε περισσότερο εύκρατα κλίματα.

Μετά την πτώση του Τείχους, ο αριθμός των επισκεπτών άρχισε σταδιακά να μειώνεται. Η πληθώρα των επιλογών που ανοίχτηκε ξαφνικά στους κατοίκους έκανε την πισίνα να μοιάζει ολοένα και περισσότερο μ' αυτό που πραγματικά ήταν: ένα απομεινάρι αλλοτινών εποχών. Στα τέλη της δεκαετίας του '90, ο αριθμός των επισκεπτών είχε ήδη συρρικνωθεί δραματικά και το πάρκο αναψυχής θα πλήρωνε ακριβά τη γεωγραφική του θέση στα χρόνια που θ' ακολουθούσαν.

Το 2002, εξαιτίας της εγγύτητας του Blub στο κανάλι του Τέλτοου, έκαναν την εμφάνισή τους ποντίκια. Βρέθηκαν να κολυμπούν μέσα στην πισίνα και το νερό διαπιστώθηκε ότι είχε μολυνθεί. Το επόμενο πρωί το Blub έκλεισε για μια εβδομάδα, προκειμένου να γίνει ο απαραίτητος καθαρισμός καθώς επίσης και για να υψωθεί ένας φράχτης που θ' απέτρεπε τις μελλοντικές ορδές των ποντικιών. Αυτή η μια εβδομάδα ήταν ωστόσο αρκετή ώστε τα νέα να κάνουν το γύρο της χώρας και να ξεκινήσει ένα μπαράζ αρνητικών δημοσιευμάτων στον Τύπο. Οι εφημερίδες, ιδιαίτερα αυτές που πρόσκειντο στο επιχειρηματικό κατεστημένο, συνέχισαν να χτυπούν κάθε τόσο το Blub και μετά από δυο χρόνια έφτασαν στο σημείο να το χαρακτηρίσουν ως ένα από τα «λιγότερο κουλ μέρη της πόλης»· για μια πόλη που εκείνα τα χρόνια αυτοπροσδιοριζόταν ως η πιο κουλ της Ευρώπης, αυτός ο χαρακτηρισμός ήταν χειρότερος ακόμα κι απ' την επέλαση των ποντικιών.

Η πισίνα άνοιξε ξανά μια βδομάδα αργότερα κι ο Φρις ξόδεψε στα δύο επόμενα χρόνια περίπου τέσσερα εκατομμύρια ευρώ για ανακαινίσεις κι αναπλάσεις. Τίποτα απ' όσα έκανε δεν είχε ση-

μασία αφού η μοίρα του πάρκου αναψυχής έμοιαζε προδιαγεγραμμένη. Κατά μία έννοια, ακολούθησε τη μοίρα του Spreepark, που κι αυτό δεν άντεξε στο χρόνο. Το Blub κήρυξε χρεοκοπία κι έκλεισε οριστικά τον Φεβρουάριο του 2005.

Σ' αυτά τα δέκα χρόνια που ακολούθησαν άλλαξαν πολλά στο πάρκο αναψυχής. Εκτός απ' την αναμενόμενη εξάπλωση της άγριας φύσης, που απλά υπενθυμίζει τη δύναμή της όταν οι άνθρωποι αποχωρούν, ήρθε να προστεθεί κι ο ανθρώπινος παράγοντας. Αν τα πάρτυ της ηλεκτρονικής μουσικής που στήνονταν κάθε τόσο στο Blub δεν επηρέασαν ιδιαίτερα τη φυσιογνωμία του, δεν μπορεί κανείς να ισχυριστεί το ίδιο και για τα περιστατικά βανδαλισμού. Συμμορίες εφήβων μαζεύονται κάθε τόσο και καταστρέφουν ό,τι βρουν μπροστά τους. Είναι μάλλον αδύνατο να επισκεφθεί κανείς το παλιό πάρκο αναψυχής χωρίς να συναντήσει αυτές τις βίαιες αγέλες, τα μέλη των οποίων θεωρούν προσβλητικό ακόμα και το κοίταγμα στα μάτια.

Το μέλλον της έκτασης έχει επίσης καθοριστεί. Μετά από μια ανεπιτυχή προσπάθεια να κατασκευαστεί ένα θέρετρο εκεί (σχέδιο που ναυάγησε εν τη γενέσει του), η έκταση αγοράστηκε από μια κοινοπραξία επενδυτών από το Μόναχο, οι οποίοι θα χτίσουν στη θέση του Blub πεντακόσια πολυτελή διαμερίσματα. Η αποδοκιμασία από τη μεριά του Τύπου όλα αυτά τα χρόνια ήταν προφανές ποιο σχέδιο εξυπηρετούσε, κι έτσι, η καθολική απαξίωση του κτίσματος πέτυχε το στόχο της: το Blub αναμένεται να κατεδαφιστεί εντός της χρονιάς. Όπως και στην περίπτωση του Spreepark, έτσι κι εδώ, η διαδικασία του Gentrifikation (αστικός εξευγενισμός) οικοδομεί μια πόλη που θ' απωλέσει στοιχεία του χαρακτήρα της.

Σιγά σιγά τα εγκαταλελειμμένα κτήρια του Βερολίνου σβήνονται απ' το χάρτη –το ίδιο θα συμβεί μέσα στη χρονιά και με το σανατόριο του Beelitz. Σ' αυτή τη φάση των πραγμάτων, τα χρήματα της νότιας Γερμανίας μολύνουν (αυτή είναι η σωστή λέξη) τη συνείδηση του Βερολίνου. Οι μεγάλες καμπάνιες που λανσάρονται με στόχο να κερδίσει το Βερολίνο τη διοργάνωση Ολυμπιακών Αγώνων μέσα στη δεκαετία του 2020, είναι ένα ακόμα δείγμα της πορείας που χαράζει το Κεφάλαιο για την πόλη. Μέχρι τότε, το Βερολίνο θα έχει απωλέσει πλήρως τον κουλ χαρακτηρά του –το πιθανότερο είναι ότι τα σκήπτρα θα πάρει σύντομα η Βαρσοβία- κι οι Αγώνες, όποτε γίνουν, θα σφραγίσουν το τέλος μιας εποχής.

Όσο για τα ποντίκια του Blub, αυτά θα κουρνιάσουν για ένα διάστημα. Ίσως κρυφτούν σ' άλλα ερείπια πιο βολικά, ίσως χαθούν στο δάσος, ίσως επιστρέψουν στο κανάλι του Τέλτοου. Θα μείνουν εκεί για καιρό. Όμως, μια μέρα, όπως στην Πανούκλα του Καμύ, θα βγουν ξανά στους δρόμους για να πεθάνουν μέσα σε μια πόλη που θα νομίζει ότι είναι ευτυχισμένη.

Μάρτιος 2015

Μινιατούρες

Οι μινιατούρες των τρένων διηγούνται υπόγεια μια πτυχή της ιστορίας. Είναι μικρές αναπαραστάσεις του υλικού πολιτισμού που αποθεώνουν μια σημαντική παράμετρο του κόσμου. Στις συμπυκνωμένες διαστάσεις τους προσπαθούν να γνωστοποιήσουν την ιστορία των μετακινήσεων, έστω κι αν απουσιάζει το δέος της πραγματικής κλίμακας.

Οι ατμομηχανές συνδέθηκαν με την πρόοδο και παραμένουν ως σήμερα ένα από τα ορόσημα της Βιομηχανικής Επανάστασης. Τα βαγόνια που έσερναν πίσω τους μετακίνησαν γενιές ανθρώπων και μετατόπισαν τα σύνορα του κόσμου, δημιουργώντας δουλειές αλλά κι ανισότητες. Τα τρένα έγιναν σύντομα το σύμβολο της φυγής, της εξερεύνησης και του καλύτερου μέλλοντος, ενώνοντας πλούσιους και φτωχούς, χειρώνακτες και διανοούμενους. Η συλλογική συνείδηση μεταβολίστηκε από γενιά σε γενιά και οι μινιατούρες έγιναν ένα μέσο εξοικείωσης με τον κόσμο που ανέτειλε. Η εμπορευματοποίηση του πλανήτη άνοιξε χιλιάδες καταστήματα και οι μικρογραφίες των τρένων έγιναν άλλοτε παιδικό παιχνίδι κι άλλοτε φετίχ συλλεκτών.

Όμως, όταν οι συνήθειες μετατοπίζονται, οι καιροί αλλάζουν. Τα μικρά βαγόνια αποσύρονται από τις βιτρίνες, όχι σε κάποιο μηχανοστάσιο για μινιατούρες αλλά σε γκρίζες αποθήκες. Γίνονται έτσι αναμνήσεις μιας εποχής προψηφιακής, καθώς η αυγή του 21ου αιώνα κατακλύζεται από οθόνες κάθε τύπου και μεγέθους. Στις στιλπνές τους επιφάνειες δεν είναι πια μόνο τα τρένα που παρουσιάζονται σαν μινιατούρες αλλά ένας ολόκληρος κόσμος. Ο κάθε χρήστης αισθάνεται σαν εν δυνάμει επιβάτης: μπορεί να περιηγηθεί, να αναζητήσει, να επισκεφθεί, κι όλα αυτά χωρίς να πηγαίνει πουθενά.

Είναι η σειρά των λέξεων να χάσουν το δέος τους· σε λίγο καιρό ίσως το νόημά τους να μοιάζει με μινιατούρα της πραγματικής τους υπόστασης.

Αύγουστος 2012

Ohne die Linden

Οι εφημερίδες τη χαρακτήρισαν ως τη μικρότερη γραμμή μετρό στον κόσμο. Περισσότερο γνωστή ως «γραμμή του Καγκελάριου», η U55 ήταν εξαρχής θύμα της ματαιοδοξίας της: θέλησε να οριοθετήσει τη νεόκοπη κυβερνητική συνοικία, όπως αυτή προέκυψε μετά την ένωση των δύο Γερμανιών. Υποτίθεται ότι θα πρόσφερε γρήγορη μετακίνηση στους πολιτικούς, έστω κι αν τελικά όλοι εξακολουθούν να χρησιμοποιούν λιμουζίνες. Χρειάστηκαν σχεδόν δεκαπέντε χρόνια και εκατομμύρια ευρώ για να κατασκευαστεί η γραμμή που δεν εξυπηρετεί κανέναν –εκτός από μερικούς τουρίστες που μετακινούνται με την U55 για να επιβεβαιώσουν αυτά που ήδη γνωρίζουν από την τηλεόραση και το Ίντερνετ.

Η γραμμή έχει μόλις τρεις στάσεις: Κεντρικός σταθμός (Hauptbahnhof), Κοινοβούλιο (Reichstag), Πύλη του Βρανδεμβούργου (Brandenburger Tor). Η μονόπλευρη επέκτασή της προς την Αλεξάντερπλατς, που πιθανότατα εκπονήθηκε για να μετριαστεί η αποτυχία, δε θα είναι έτοιμη πριν από το 2019. Έτσι, η U55 θα διατρέχει υπόγεια τη φημισμένη Unter den Linden (Κάτω απ' τις Φιλύρες), έστω κι αν ο επιβάτης δε θα τη βλέπει.

Οι φιλύρες είναι το σήμα κατατεθέν του δρόμου. Στα μέσα του Φλεβάρη, πενήντα-τέσσερα από τα περίπου τριακόσια δέντρα ξεριζώθηκαν ώστε να μπορέσουν να συνεχιστούν τα έργα κατασκευής. Εκεί που μέχρι πρότινος θρόιζαν τα φύλλα έχουν τώρα σταθμεύσει μηχανήματα πλάι σε χωμάτινους λοφίσκους. Ορισμένοι κάτοικοι αντέδρασαν και οι διαμαρτυρίες εκφράστηκαν μεταξύ άλλων με αυτοκόλλητα που κάλυψαν τα οδόσημα και μετονόμαζαν το δρόμο σε Ohne die Linden (Χωρίς τις Φιλύρες).

Οι αρχές της πόλης θεώρησαν αυτή την κίνηση κακόγουστη και κατέβασαν άμεσα τα προσβλητικά αυτοκόλλητα, τονίζοντας μάλιστα ότι θα φυτευτούν καινούργια δέντρα μόλις ολοκληρωθούν οι εργασίες. Οι φήμες λένε ότι κάποιος πολιτικός είδε το παραποιημένο όνομα από το πίσω κάθισμα μιας λιμουζίνας και αμέσως έδωσε εντολή να το ξηλώσουν. Αν είχε χρησιμοποιήσει τη «γραμμή του Καγκελάριου» η ειρωνική νότα στην καρδιά της πόλης θα είχε επιζήσει λίγο περισσότερο, δίνοντάς της την ευκαιρία να μεταδοθεί από στόμα σε στόμα, να γεννήσει ανέκδοτα ή υπο-

στήριξη, ακόμα και να γίνει κάποιου τύπου αστικός μύθος, που θα τον διηγούνταν οι κάτοικοι καθισμένοι στα παγκάκια όταν κάποτε θα επέστρεφαν τα δέντρα.

Αλλά ούτε καν σ' αυτό δε φάνηκε χρήσιμη η U55.

Μάρτιος 2012

Currywurst

Σκόρπιες στάσεις μέσα στη νύχτα. Αυτά τα κιόσκια που φωτίζονται περιμετρικά με μια γιρλάντα από λάμπες ευωδιάζουν μέσα στο κρύο. Άνθρωποι που πιέζουν τα κασκόλ στο στόμα και περπατούν με σκυμμένο το κεφάλι επί ώρα, σταματούν εδώ, μπροστά απ' το συρόμενο τζάμι που θαμπώνει απ' την τσίκνα. Ο ψήστης μέσα στην καντίνα είναι κεφάτος κι έχει στερεωμένο στο κεφάλι του ένα καπέλο χαρωπό. Είναι ένα κτίσμα χωρίς θεμέλια αυτή η καντίνα, ίδιο με την ξαφνική πείνα της νύχτας που στέλνει ανθρώπους στην ουρά για να τσιμπολογήσουν ένα λουκάνικο κομμένο σε παχιές φέτες, λουσμένο με κόκκινη σάλτσα και πασπαλισμένο με μπόλικο κάρυ.

Ο ψήστης κι ο πελάτης ασημαντολογούν πριν το ξημέρωμα. Ο χρόνος έχει επιβραδυνθεί κι επιτρέπει αυτές τις ανέφελες κουβέντες πάνω από λουκάνικα που σιγοψήνονται στη φωτιά. Όλα αυτά τα μοναχικά επαγγέλματα της εστίασης προσελκύουν όσους θέλουν να εξομολογηθούν. Το φαγητό και το ποτό που προσφέρουν δεν είναι μια καλοσυνάτη υπηρεσία, αλλά ένας τρόπος να λυθεί η γλώσσα μπροστά στον άγνωστο ψήστη μέσα στην καντίνα, που μοιάζει θεόρατος και σπλαχνικός επειδή στέκεται σε υπερυψωμένο δάπεδο. Είναι τα σχόλια πάνω στη δευτερεύουσα επικαιρότητα (ο καιρός, τα περιστατικά της γειτονιάς, το κουτσομπολιό) που πυροδοτούν την κουβέντα. Καθώς ο ψήστης γυρίζει τα λουκάνικα για να μην αρπάξουν, γυρίζει και την κουβέντα με τον πελάτη. Την κάνει έναν τόνο πιο προσωπική, σαν να της ρίχνει λίγο κάρυ. Κάποιους τους έχει ξαναδεί, άλλους πάλι όχι. Τεμαχίζει ελαφρά τη ζωή του καθενός για να διαπιστώσει πού είναι καλά μαγειρεμένη και πού θέλει ακόμα ψήσιμο.

Αυτό το τσούρμο της νύχτας που τρώει το currywurst είναι κατά βάση άντρες μοναχικοί. Έχουν διασχίσει την πόλη επιστρέφοντας από ξενύχτι αλλά μοιάζουν να μην βρίσκονταν πουθενά προηγουμένως. Είναι λες κι έχουν ξεφυτρώσει μέσα στο δάσος του Γκρούνεβαλντ, αρκετά μακριά απ' το κέντρο της πόλης αλλά όχι έξω απ' αυτή, κι έχουν διασχίσει κάμποσα χιλιόμετρα πεινασμένοι μέχρι να βρουν αυτή την όαση μπροστά απ' το σταθμό του τρένου. Το currywurst σερβίρεται μέσα σε χάρτινο πιάτο και συνοδεύεται από χρωματιστό πιρουνάκι. Όλοι αυτοί οι άντρες μοιάζουν

με τα παιδιά που κάποτε ήταν αλλά δεν είναι πια: είναι λες και βρίσκονται σ' ένα παιδικό πάρτυ όπου κανείς δε διασκεδάζει κι ο κλόουν, κουρασμένος απ' τη ζωή, άλλαξε δουλειά.

Τα νηστικά χνώτα συνοδεύουν τις λέξεις: ο πελάτης κι ο ψήστης σπρώχνουν με κάθε τους κουβέντα συννεφάκια ο ένας στο πρόσωπο του άλλου. Όλο αυτό διαρκεί μέχρι να πέσουν τα χρήματα στο πιάτο για τα ψιλά, που έχει χαρακιές απ' τα κέρματα των ανυπόμονων και των αποφασιστικών. Στις σύντομες παύσεις που γίνονται μέχρι να σερβιριστεί το currywurst, ο πελάτης κοιτάζει ολόγυρα το βραδινό τοπίο. Εξαιτίας του κρύου, οι άντρες κάποιας ηλικίας δε στρίβουν απότομα το κεφάλι τους. Προτιμούν να το κρατούν σταθερό και να περιστρέφονται γύρω απ' τη βάση τους ολόκληροι, σαν μικρά περισκόπια. Ίσως ψάχνουν με το βλέμμα τους κάποια γυναίκα, που θ' αναδυθεί μέσα στη νύχτα μόνο και μόνο για να την ποθήσουν. Πολλοί απ' αυτούς έχουν μια γυναίκα στο σπίτι που τους νοιάζεται, κι άλλοι έχουν πολλές να τους περιμένουν στα όνειρά τους. Κανείς όμως απ' αυτούς τους μοναχικούς άντρες δεν παύει να έχει αλλόκοτες ελπίδες, ίσως επειδή φαντάζονται το τέλος της νύχτας περισσότερο ελπιδοφόρο από τη μέρα που έχει προηγηθεί.

Όμως, σπάνια σταματά γυναίκα στις καντίνες, κι ακόμα πιο σπάνια είναι μόνη της. Συνήθως πρόκειται για μια παρέα γυναικών, που η ηλικία τους επιτρέπει βραδινές παρασπονδίες μιας και το άγχος της σιλούετας έχει χάσει τη δυναμική του. Φορούν γούνινα καπέλα και φαρδιά πανωφόρια και συνήθως μιλούν μια οκτάβα πιο δυνατά απ' τους άντρες. Γελούν, κάνουν πλάκα και εξομολογούνται η μια στην άλλη: στις παρέες των γυναικών, η εξολογήτρια βρίσκεται μέσα στην παρέα, κι όχι πίσω από ένα θαμπωμένο τζάμι. Ο ψήστης πιστεύει –και δεν έχει κανείς λόγο να τον αμφισβητήσει- ότι οι γυναίκες είναι θορυβώδεις για να δείξουν ότι μπορούν ν' αντιμετωπίσουν οποιονδήποτε τις πλησιάσει μέσα στη νύχτα. Οι άντρες ζηλεύουν τον ψήστη επειδή μιλάει μ' αυτές, κι εκείνος το ξέρει κι αισθάνεται ανώτερος. Τους μιλάει με περισσή άνεση και ξέρει να διαχειριστεί την κουβέντα· περισσότερη εξουσία απ' αυτόν μέσα στη νύχτα έχουν μόνο οι αστυνομικοί. Το ψευδοδάπεδο στο οποίο στέκεται μοιάζει τότε να ψηλώνει μερικά εκατοστά ακόμα. Όλοι αυτοί οι πόντοι θα προστεθούν ευλαβικά στο ταμείο της αυτοπεποίθησης την ώρα που θα βγάλει την ποδιά του και θα ετοιμαστεί να επιστρέψει στη ζωή που τον περιμένει. Όμως, αυτοί οι πόντοι που με τόσο κόπο μάζεψε μέσα στη νύχτα, σύντομα θα εξατμιστούν: στη ζωή έξω απ' την καντίνα, είναι κι αυτός ένας πελάτης, που περιμένει σ' άλλες ούρες, που ονειρεύεται άλλες γυναίκες, που ζηλεύει άλλους άντρες.

Ιανουάριος 2016

Η Αποζημίωση

Άνθρωποι σαν τον Ντορν μοιάζουν εγκλωβισμένοι λίγο κάτω από την επιφάνεια των πραγμάτων. Χωρίς ποτέ κάποια πτυχή του χαρακτήρα τους να έχει τραυματιστεί ανεπανόρθωτα, στέκονται από επιλογή στις παρυφές της ζωής και λειτουργούν σαν περισκόπια. Οι μέρες τους ταυτίζονται συνήθως μ' έναν χώρο και επιπλέουν εκεί σαν υποβρύχια σε άνυδρο τοπίο.

Πολύ πριν σβήσουν τα φώτα του δρόμου για ακόμα ένα ξημέρωμα, ο Ντορν παίρνει το δρόμο για το μανάβικο. Η μέρα είναι άγουρη ακόμα, λιγοστός κόσμος μπαινοβγαίνει νυσταγμένος στο σταθμό Sophie-Charlotte-Platz κι ο ήχος της σιδερένιας πόρτας του μανάβικου λειτουργεί σαν ξυπνητήρι για τη γειτονιά. Ο Ντορν ρίχνει μια κλεφτή ματιά στην επιγραφή πάνω απ' την είσοδο, Lebensmittel γράφει, και είναι στολισμένη από μια ομάδα χαρούμενων φρούτων σε ανθρώπινες πόζες.

Τακτοποιεί τα φρούτα και τα λαχανικά στα καφάσια κι αναγράφει τις τιμές της ημέρας. Είναι πολλοί αυτοί που σταματούν πριν τη δουλειά για ένα μήλο ή ένα πορτοκάλι. Ο Ντορν παρατηρεί τους ανθρώπους σαν να πρόκειται για τροπικά πουλιά. Οι Βερολινέζοι κοιτάζουν πάντοτε τα φρούτα με απορία, τα περιστρέφουν στα χέρια τους σαν υδρόγειες σφαίρες και στα μάτια τους διακρίνει ένα θαυμασμό σχετικά με την απόσταση που διένυσαν τα φρούτα μέχρι να φτάσουν ως αυτούς. Χάρη στην εμπειρία του έχει μάθει να τους ξεχωρίζει από τους Μεσόγειους πελάτες, που τα επεξεργάζονται με καχυποψία μήπως είναι σάπια, ή από τους Ασιάτες που αναζητούν κάποιο μυστικό περιμετρικά της φλούδας.

Γύρω στο μεσημέρι, ο Ντορν ετοιμάζεται να υποδεχτεί τον γερο-Φινς, που μένει πάνω από το μανάβικο. Κατεβαίνει κρατώντας παραμάσχαλα ένα ξύλινο κουτί από σοκολατάκια, που μέσα του έχει στοιβάξει τα προσωπικά του είδη ξυρίσματος. Όταν καβαντζάρισε τα ογδόντα, ο Φινς αποφάσισε να προσφέρει μια πολυτέλεια στον εαυτό του: να μην ξυρίζεται μόνος του. Κάθε μεσημέρι, ο Ντορν απλώνει αφρό στα μάγουλα τού Φινς και μ' ένα ξυράφι που ζεματάει θερίζει τις σκόρπιες τρίχες.

«Ωραίος καιρός, ε Ντορν;» Για τον Φινς, είτε χιονίζει είτε έχει καύσωνα, ο καιρός είναι ωραίος.

«Πράγματι, ωραίος καιρός, κύριε Φινς».

«Από τότε που ήρθε η κρίση, ο καιρός είναι πάντοτε καλός. Είναι η αποζημίωση της φύσης για τη δυστυχία των ανθρώπων».

«Μπορεί και να είναι έτσι».

«Σίγουρα είναι έτσι. Μπορείς να καταλάβεις την κρίση από τις τιμές των φρούτων. Θυμάμαι ότι στον Πόλεμο, ακρίβυναν τα λαχανικά 20 φένιγκ σε μια βδομάδα...»

Το μυαλό του γέρο-Φινς έχει κολλήσει στην κρίση και οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του είναι απόρροιά της. Αν ο Ντορν εξακολουθεί να τον ξυρίζει, είναι επειδή ο Φινς έχει μια κόρη στην ηλικία του. Περνάει πάντοτε μετά τη δουλειά για δει τον πατέρα της -κι ο Ντορν γύρω στο απόγευμα χτενίζεται μπροστά από μια τσίγγινη κούπα καφέ που κάνει το κεφάλι του να μοιάζει με μελιτζάνα. Όταν ακούει τα τακούνια της, πηγαίνει στην είσοδο και βγάζει μόνο το κεφάλι του έξω. Η Γιασμίν προχωράει βιαστικά, του χαμογελάει φευγαλέα κι αυτό είναι όλο. «Πες της να βγείτε!», ακούει μια φωνή να του λέει.

Μέσα από το κλουβί του, ο Τετέ κουνάει ανεπαίσθητα το ράμφος του. Είναι ένας παπαγάλος ντυμένος στα χρώματα του ουράνιου τόξου -ο Ντορν τον έχει φέρει από την Νέα Γουινέα χρόνια πριν, όταν ακόμα δούλευε ως ναυτικός. Είχε προσγειωθεί στο κεφάλι του κοντά στην θάλασσα του Μπίσμαρκ και είχε αρχίσει να μιλάει σε κάποια ακατάληπτη διάλεκτο. Θυμάται ότι έλεγε διαρκώς «τετέ», που -όπως αργότερα έμαθε- στη γλώσσα Τοκ Πισίν σημαίνει «σήμερα».

«Δεν μπορώ, Τετέ».

«Ηλίθιε, ηλίθιε», του λέει πάντα. «Αχ και να ‘μουν άνθρωπος».

Ο Τετέ δείχνει μια απρόσμενη ευχέρεια στη συνεννόηση και το λεξιλόγιό του διαρκώς επεκτείνεται. Τις μέρες που η παλιά ταμειακή μηχανή του μανάβικου στεγνώνει από μελάνι, ο Τετέ κάνει τις προσθέσεις κι αναγγέλει τις τελικές τιμές, χωρίζοντας τα ευρώ απ’ τις δεκάρες μ’ ένα τίναγμα του ράμφους που μοιάζει με υποδιαστολή. Κι όταν τα βράδια κουρνιάζει κουρασμένος, ο Ντορν τον τοποθετεί στο κεφάλι του σε ανάμνηση εκείνης της πρώτης φοράς που συναντήθηκαν –και το γέρικο πουλί γίνεται τότε μια προέκταση του κεφαλιού του, ένα πραγματικό περισκόπιο.

Λίγο πριν κλείσει το μανάβικο, ο Ντορν αφήνει τον Τετέ να πετάξει. Εκείνος, μετά από μερικές ελλειπτικές βόλτες, ξαποσταίνει στην πινακίδα που γράφει Bismarckstraße και ο Ντορν συχνά απορεί αν το πουλί ξέρει να διαβάζει ή αν με το να κάθεται πάνω στο όνομα Μπίσμαρκ νιώθει ότι επι-

στρέφει στα ανοιχτά της Νέας Γουινέας. Χωρίς ποτέ να παίρνει απάντηση από τον Τετέ, κλείνει την σιδερένια πόρτα και ανηφορίζει την Schloßstraße.

Είναι μια παλιά βασιλική αλέα, όπου οι κάτοικοι της γειτονιάς συναντιούνται για να παίξουν μπότσια κάτω από δέντρα που γέρνουν σαν κασκέτα. Μολονότι ο Ντορν περνάει τις μέρες του ανάμεσα σε σφαιρικά φρούτα, στην μπότσια είναι ανεπίδεκτος. Δεν έχει καταφέρει ποτέ του να κερδίσει. Παρόλα αυτά, εξακολουθεί να παίζει, κυρίως επειδή πολλοί από τους παίκτες τρώνε φρούτα αγορασμένα από το μανάβικό του. Ακόμα κι όταν η νύχτα πέφτει και το παλάτι στο τέλος του δρόμου λούζεται στο φως, οι ασημένιες μπάλες του παιχνιδιού εξακολουθούν να κυλάνε και να συγκρούονται –και στ' αυτιά του Ντορν, η ηχώ τους μοιάζει με το επιστέγασμα της συναναστροφής.

Ο Ντορν είναι συνήθως ο πρώτος που αποχωρεί. Περπατάει μέχρι την πάροδο με το όνομα του παλιού δημάρχου και σκαρφαλώνει στον τελευταίο όροφο της πολυκατοικίας. Σπάνια ξεντύνεται προτού κοιμηθεί, αφού δεν θέλει να αποχωριστεί το άρωμα της Γιασμίν που νομίζει ότι έχει απομείνει στα ρούχα του. Είναι βέβαιος ότι μπορεί να το μυρίσει και καμιά φορά πετάγεται στον ύπνο του και προσπαθεί να το εισπνεύσει όσο πιο βαθιά μπορεί. Είναι ένα άρωμα φλοιού πορτοκαλιού με μια ιδέα από κεράσι, που η έντασή του μοιάζει να οφείλεται στον καυτό ήλιο υποτροπικών κλιματών. Επαναλαμβάνει συνεχώς αυτές τις εισπνοές και μέσα στη νύχτα μοιάζει μ' έναν ξενιτεμένο παπαγάλο που δεν επαναλαμβάνει λέξεις αλλά γκριμάτσες. Μετά, πίνει λίγο νερό από το γυάλινο μπουκάλι που έχει δίπλα του και κοιτάζει το ρολόι. Έχει μερικές ακόμα ώρες ύπνου μπροστά του προτού το ξυπνητήρι κουδουνίσει. Όταν τελικά σηκωθεί, ένα εσωτερικό ξυπνητήρι θα ενεργοποιηθεί, το οποίο θα μετράει αντίστροφα τις ώρες μέχρι να ξαναδεί την Γιασμίν. Ξέρει ότι σχεδόν θα πετάξει μέχρι την είσοδο μόνο για να της γνέψει, αλλά για τον Ντορν αυτό είναι αρκετό, είναι λες κι οι κόποι της ημέρας δικαιολογούνται. Είναι η αποζημίωσή του.

Νοέμβριος 2010

Ό,τι φανταζόμαστε

Βρίσκομαι σε μια άκρη του Βερολίνου και κοιτάζω το χιόνι που πέφτει έξω απ' το παράθυρο. Το χιόνι είναι το μοναδικό φυσικό φαινόμενο που με γοητεύει: σβήνει τις επικράτειες μέσα σε μια νύχτα και τις παραδίδει σαν λευκές σελίδες. Οι πόλεις μοιάζουν τότε έτοιμες να ξαναγραφτούν.

Ο συγγραφέας που κάθεται στο δωμάτιο και γεμίζει μια λευκή σελίδα, αναμετράται με την εποχή του προσπαθώντας επίμονα να ξαναγράψει το τοπίο. Στέκεται απέναντι στους προσδιορισμούς της μαζικής κουλτούρας και της στατιστικής και προσπαθεί να βρει έναν χώρο για να εκφραστεί. Δεν είναι πάντοτε η ανάγκη να πει κάτι καινούργιο· συχνά είναι η πεποίθηση ότι το ειπωμένο εξακολουθεί να μην είναι αρκετό. Το γράψιμο είναι μια πράξη εγωιστική και συνάμα παράλογη: ο άνθρωπος που θέλει να διαφοροποιηθεί και γι' αυτό επιλέγει ν' ασχοληθεί μ' ό,τι φαντάζεται.

Ωστόσο, καταγράφοντας κανείς τα όσα φαντάζεται παίρνει ταυτόχρονα θέση στα ζητήματα της πραγματικότητας. Τα μικρά και τα μεγάλα θέματα της καθημερινότητας γεννούν ιστορίες που στόχο έχουν είτε να σχολιάσουν είτε να κρίνουν. Σε κάθε περίπτωση, ο συγγραφέας έχει χρέος ν' αμφισβητήσει και να προτείνει. Αν η λογοτεχνία πάψει ν' αμφισβητεί, τότε καλύτερα να μην υπάρχει. Μόνο μέσα από τη διαρκή αμφισβήτηση ίσως προκύψει κάποτε το βιβλίο που (όπως το μάρκετινγκ αρέσκεται να λέει) «θ' αλλάξει τον κόσμο». Στην πραγματικότητα, κανένα βιβλίο δεν άλλαξε ποτέ τον κόσμο. Υπήρξαν ωστόσο βιβλία που τον μετατόπισαν, που διέλυσαν βλακώδεις αντιλήψεις, που παρέδωσαν καινούργιες ερμηνείες, που μας έμαθαν τελικά να βλέπουμε.

*

Προσπαθώ να γράφω για όσο το δυνατόν περισσότερα θέματα μπορώ και διαβάζω σχεδόν οτιδήποτε πέφτει στα χέρια μου. Αντιμετωπίζω πάντοτε τα βιβλία σαν μικρές ζωές μέσα στη ζωή και βρίσκω περισσότερο ενδιαφέρον στις ιστορίες που ξεκινούν σαν να μην έχει συμβεί τίποτα σπουδαίο και τελειώνουν επίσης σαν μην έχει συμβεί τίποτα σπουδαίο. Μ' ενδιάφερει το τι μεσολαβεί, ο τρόπος με τον οποίο οι ήρωες αποφασίζουν να ζήσουν τις ζωές τους αλλά κι ο τρόπος με τον οποίο κινούνται εντός οποιουδήποτε κοινωνικοπολιτικού πλαισίου, βασισμένοι άλλοτε στο συναίσθημα, άλλοτε στη λογική, συχνά σε τίποτα απ' τα δύο. Το αν τα καταφέρνουν τελικά ή όχι, μου φαίνεται

δευτερεύον: η λογοτεχνία δεν είναι υποχρεωμένη να μιλάει για επιτυχίες όπως οι επιστήμες του χρήματος.

Σ' ένα κείμενο θεωρώ αδιαπραγμάτευτη τη γλώσσα κι όχι την πλοκή. Είναι οι λέξεις κι ο ρυθμός του κειμένου που δημιουργούν μια μουσική ικανή ν' αναδείξει το θέμα, όσο συνηθισμένο κι αν είναι αυτό. Κάθε κείμενο διέπεται απ' τις πρώτες κιόλας γραμμές του από έναν συγκεκριμένο ρυθμό. Τις ώρες που γράφω συνήθως δεν υπάρχει στο μυαλό μου κανένας αναγνώστης και κανένα κοινό· υπάρχει μόνο η ανάγκη ν' ακολουθήσω αυτόν το ρυθμό, να χρησιμοποιήσω τις πιο κατάλληλες λέξεις και ν' αφήσω την ιστορία να εξελιχθεί. Αισθάνομαι σαν θεατής του εαυτού μου, ο οποίος κρίνει με βάση την αισθητική του αυτό που βλέπει να διαμορφώνεται μπροστά του. Όταν μετά από ένα διάστημα εντατικών διορθώσεων το κείμενο ολοκληρωθεί, αποφεύγω να το ξαναδιαβάσω. Φοβάμαι ότι οι λέξεις θα χάσουν τη σειρά τους και θα πρέπει ν' αρχίσω ξανά από το μηδέν· τότε, καταλαβαίνω ότι αν κάποιος μπορεί να σώσει το βιβλίο, αυτός είναι μόνο ο αναγνώστης.

Έχοντας τρία βιβλία πίσω μου κι ιδέες γι' άλλα που δεν ξέρω αν θα τα γράψω, εξακολουθώ ν' αναρωτιέμαι γιατί κάθομαι σ' ένα δωμάτιο ψάχνοντας τις κατάλληλες λέξεις. Δεν ξέρω καν τι με κινητοποιεί για να γράψω. Αν θα έπρεπε να πω υποχρεωτικά κάτι, τότε θα έλεγα ότι μέσα απ' το γράψιμο μαθαίνω τις απόψεις μου. Είναι ο τρόπος για να έρθω σ' επαφή με θέματα που μέχρι τότε αγνοούσα. Μπορεί το ερέθισμα να είναι μια πρόταση ή μια εικόνα, όμως τελικά η περιέργεια είναι ο κινητήριος μοχλός για ν' αρχίσω να αναζητώ, να σκέφτομαι και τελικά να γράφω. Μόνο όταν όλα γίνουν λέξεις αισθάνομαι ότι έχω διανύσει μια απόσταση. Φαντάζομαι συχνά ότι γράφω σε μια μπομπίνα χαρτιού. Χρειάζονται δεκάδες χιλιάδες λέξεις, η μια δίπλα στην άλλη, για να γράψει κανείς ένα βιβλίο. Όταν τελειώνω ένα γραπτό, φαντάζομαι αυτή την μπομπίνα να ξετυλίγεται: τα χιλιόμετρα των γραμμένων λέξεων μετρούν την απόσταση που με χωρίζει απ' την πρότερη άγνοια.

*

Υπάρχουν σίγουρα καλύτεροι τρόποι για να κερδίζει κανείς τη ζωή του ή απλώς για να τη ζει. Όπως επίσης, είναι καλύτερο (μάλλον) να περνάει κανείς τις μέρες του με πραγματικούς ανθρώπους κι όχι με φανταστικούς. Πιάνω συχνά τον εαυτό μου να κοιτάζει έξω από παράθυρα κι αυτή είναι μια μικρή πολυτέλεια που δε σκοπεύω ν' απαρνηθώ. Ξέρω πως έξω απ' το παράθυρο του αιωνόβιου κτηρίου όπου βρίσκομαι πριν από εκατό χρόνια έχει κοιτάξει κάποιος άλλος. Πολύ πιθανό - το εύχομαι- σ' εκατό χρόνια να κοιτάζει ένας άνθρωπος ο οποίος δεν έχει ακόμα γεννηθεί. Αυτή η συνέχεια στα βάθη του χρόνου είναι μια οπτική της Ιστορίας την οποία ο συγγραφέας έχει χρέος να την καταγράψει και να τη σώσει από τη λήθη.

Το βλέμμα ενός οποιουδήποτε ανθρώπου μπροστά από ένα οποιοδήποτε παράθυρο σε μια οποιαδήποτε εποχή μπορεί να γίνει πάντοτε βιβλίο. Ο συγγραφέας είναι ένας καταγραφέας βλεμμάτων και με δεδομένο ότι υπάρχουν άλλες τέχνες οι οποίες αποτυπώνουν τον ορατό κόσμο καλύτερα, η λογοτεχνία επιφορτίζεται με το καθήκον ν' αποτυπώσει και τον αόρατο. Ο αόρατος κόσμος είναι εξίσου σημαντικός: αφηγείται περισσότερα πράγματα για το ανθρώπινο «είναι» κι αποτελεί το καύσιμο των επιδιώξεων. Μοιάζει με μύχιες ταινίες μικρού μήκους που τις προβάλλουμε κατά βούληση όταν στεκόμαστε μπροστά από ένα παράθυρο –και καμιά φορά τις καταγράφουμε κιόλας. Τις πιστεύουμε μ' όλη μας τη δύναμη αυτές τις σύντομες ταινίες. Είναι ακριβώς αυτή η πίστη που επιβεβαιώνει την αξία τόσο της λογοτεχνίας όσο και του αόρατου κόσμου. Ό,τι φανταζόμαστε είναι υπαρκτό.

Ιανουάριος 2013

Λάμπες γκαζιού

Οι πιο παλιές απ’ αυτές κουβαλούν την τεχνοτροπία που χτίζονταν κάποτε οι πόλεις. Στα περίτεχνα στολίσματά τους αποτυπώνεται η αισιοδοξία για τη ζωή στα μεγάλα αστικά κέντρα που μόλις ολοκληρώνονταν. Αυτά τα μοτίβα δίνουν έναν τόνο διθυραμβικό στις λάμπες που στέκονται στην κορυφή: είναι στήλες φωτός που υψώνονται πιο ψηλά απ’ τα κεφάλια κι αγκυροβολούν στη μέση της νύχτας σαν ψηλόλιγνοι Άτλαντες.

Οι πρώτες λάμπες γκαζιού τοποθετήθηκαν πριν από περίπου δύο αιώνες στους δρόμους του Βερολίνου. Είναι μια κατάκτηση εκείνης της εποχής το ότι οι πόλεις παύουν να βυθίζονται τις νύχτες στο απόλυτο σκοτάδι. Δεν είναι φυσικά μόνο το αίσθημα ασφάλειας που εδραιώνεται στη νύχτα: τα καταστήματα επεκτείνουν τα ωράρια λειτουργίας τους, τα καφενεία -όπου ζυμώνονται οι ιδέες του 19ου αιώνα- μένουν ανοιχτά έως αργά, οι παραστάσεις στα θέατρα πολλαπλασιάζονται. Το φως απ’ τις λάμπες δεν μεταβάλλει μόνο τα ανθρώπινα ωράρια αλλά και το χαρακτήρα της πόλης: το Βερολίνο παύει να είναι μια ακόμα μεγαλούπολη και γίνεται μητροπολιτικό κέντρο.

Περισσότερες από σαράντα χιλιάδες λάμπες γκαζιού παραμένουν σε λειτουργία μέχρι σήμερα στο Βερολίνο. Ολόκληρες γειτονιές φωτίζονται απ’ το φως τους, που μοιάζει να έρχεται απ' τα βάθη του χρόνου. Οι σκιές που ξεμακραίνουν μέσα στη νύχτα για να χαθούν προς άγνωστο προορισμό θα υπήρχαν μόνο στη φαντασία χωρίς αυτές τις παλιές λάμπες –κι είναι οι ίδιες σκιές που σμιλεύουν το δικαίωμα στο δημόσιο χώρο και στον ελεύθερο χρόνο.

Οι λάμπες γκαζιού άντεξαν την επέλαση του ηλεκτρικού φωτός, φώτισαν τις νύχτες των Πολέμων, στάθηκαν όρθιες απέναντι στο Τείχος. Ωστόσο, ό,τι δεν κατάφερε η Ιστορία, απειλεί να το κάνει το Κεφάλαιο: τα τελευταία χρόνια η συντήρησή τους πέρασε σε ιδιώτες, οι οποίοι μεθοδεύουν το γκρέμισμά τους με πρόσχημα τον αντι-οικολογικό χαρακτήρα τους και το υψηλό κόστος λειτουργίας, επιδιώκοντας την αντικατάστασή τους με ηλεκτρικές λάμπες.

Εδώ και αρκετά χρόνια η Οικολογία έχει αναρριχηθεί δικαίως στην υψηλότερη θέση του γερμανικού υποσυνείδητου. Όταν όμως εμπλέκεται η ιδιωτική πρωτοβουλία τότε γνώμονας είναι το οικονομικό όφελος και το Περιβάλλον είναι το πρόσχημα. Στο πέρασμα των χρόνων, η θεσμική

Οικολογία αρχίζει ν' αποκτά τη σκληρή ηθική του Κεφαλαίου. Στην προκειμένη περίπτωση, θεωρείται προτιμότερο ν' απωλέσει η πόλη ένα απ' τα σημεία αναφοράς της στο βωμό μιας επένδυσης με οικολογική βιτρίνα [1], [2]. Στο βωμό της επενδυτοκρατίας, που βαφτίζει οπισθοδρομικό οτιδήποτε αντιτάσσεται στα σχέδια της, η Οικολογία παραδίδεται εύκολα στο νεοφιλελευθερισμό. Αν ένα ερώτημα της Ηθικής είναι συχνά η πάλη φωτός και σκοταδιού, τότε εδώ, μπροστά στο διαφαινόμενο ξεριζωμό ενός κομματιού της ιστορίας της πόλης, φαίνεται να κερδίζει το σκοτάδι φινιρισμένο με λάμπες «Οικονομίας».

[1] Οι λάμπες γκαζιού αποδίδουν στο ακέραιο τα χρώματα, όπως και το φως της ημέρας. Αντίθετα, οι ηλεκτρικές λάμπες αποδίδουν μόλις το εξήντα-πέντε τοις εκατό των χρωμάτων.

[2] Οι ηλεκτρικές λάμπες έλκουν τα έντομα εξαιτίας της υπεριώδους ακτινοβολίας που εκπέμπουν, με αποτέλεσμα να γίνονται συχνά τάφοι εντόμων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα ν' αποτελούν εστίες μόλυνσης για τα πουλιά που τρέφονται με έντομα. Οι λάμπες γκαζιού δεν εκπέμπουν υπεριώδη ακτινοβολία.

Μάιος 2013

Η λεωφόρος των χαμένων ονείρων

Παζάρι στο Mauerpark. Πάγκοι που στήνονται από νωρίς το πρωί και φιλοξενούν παλιά αντικείμενα: οι πρώτοι κάτοχοι των αντικειμένων ίσως να μην ζουν πια. Φωτιστικά, σερβίτσια κι έπιπλα. Πόμολα, βιβλία, ρούχα και ποδήλατα. Αντικείμενα που δε φοβούνται να δείξουν την ηλικία τους περιμένουν στωικά τον επόμενο που θα θελήσει να παζαρέψει την τιμή τους.

Κάθε γειτονιά έχει τη δική της υπαίθρια αγορά κι εκατοντάδες άνθρωποι μοιάζουν να ψαρεύουν μέσα στις ξένες αναμνήσεις. Σχεδόν κάθε βερολινέζικο σπίτι έχει ένα αντικείμενο από αυτά τα παζάρια. Η πόλη μοιάζει να ανανεώνει τη διακόσμησή της μέσα από τη διαρκή κινητικότητα των παλαιών αντικειμένων. Μπροστά στην επέλαση του Ikea, αυτά τα αντικείμενα ντύνουν οικιακές γωνιές με πινελιές άλλων εποχών. Είναι αναμφίβολα ένας τρόπος ώστε τα σπίτια να διαφέρουν και να μη μοιάζουν με διαφημίσεις ιλουστρασιόν καταλόγων.

Στην άκρη του παζαριού του Mauerpark, που είναι το πιο ονομαστό, κάποιος πουλάει τέσσερα καθίσματα κινηματογράφου. Το γαλάζιό τους ύφασμα είναι φθαρμένο. Υποψιάζεται κανείς την αμηχανία των καθισμάτων: δεν είναι η πρώτη φορά που οι θέσεις τους είναι αδειανές, είναι όμως η πρώτη που οι θεατές είναι στραμμένοι επίμονα προς αυτά, κι όχι προς την οθόνη, και τα παρατηρούν σαν να βλέπουν πάνω τους μια ταινία εποχής.

*

Müggelsee. Μεσημέρι Κυριακής στις όχθες μιας λίμνης. Ήλιος και κύκνοι μπροστά απ' το νερό. Ψιλόλιγνα δέντρα που κρύβουν το φως και μια ασθενική ομίχλη που θαμπώνει το τοπίο. Τριάντα χιλιόμετρα με το ποδήλατο μέσα στο δάσος. Ψηλά, ανάμεσα στις συστάδες, μια φέτα ουρανού: το μόνο ξέφωτο βρίσκεται πάνω απ' το κεφάλι.

Άνθρωποι ξεπροβάλλουν σαν ξωτικά στις στροφές του χωμάτινου μονοπατιού. Ποδηλάτες και πεζοπόροι χαιρετιούνται όταν οι δρόμοι τους διασταυρώνονται: "Guten Tag", λένε. Ένας σύντομος χαιρετισμός μέσα από δυο κουβέντες που σπάνε τη μοναξιά. Όσα δεν λένε οι λέξεις, τ' αποτυπώνουν οι εκφράσεις του προσώπου: τα δειλά χαμόγελα τη στιγμή της συνάντησης γίνονται μια εικόνα της άνοιξης.

Προβλήτες που εκτείνονται πενήντα μέτρα στο νερό. Προχωράει κανείς νομίζοντας πως θα διασχίσει ολόκληρη τη λίμνη. Στην άκρη της προβλήτας, άνθρωποι που στέκονται ακίνητοι κι αγναντεύουν τις παλιές βίλες στην απέναντι όχθη ή τις βάρκες που αρμενίζουν νωχελικά. Χέρια στις τσέπες, χέρια που κρατούν τσιγάρο, χέρια που κρατούν άλλα χέρια. Απέναντι στο φως, ένας απολογισμός της εποχής που πέρασε και μια σύντομη εικασία για τους καιρούς που έρχονται.

*

Bornholmerstraße. Υπάρχουν εννιά χιλιάδες κερασιές της ποικιλίας Sakura στο Βερολίνο και κάθε άνοιξη, ο άνεμος παρασέρνει τα πέταλά τους ντύνοντας τα πεζοδρόμια με λευκά και ροζ άνθη. Οφείλουν την ύπαρξή τους σε μια εκπομπή της ιαπωνικής τηλεόρασης του 1990. Η κοινή γνώμη της Ιαπωνίας παρακολούθησε με ενδιαφέρον το χρονικό της πτώσης του Τείχους κι απ' ότι φαίνεται συγκινήθηκε αρκετά απ' τις εικόνες που προβάλλονταν στους δέκτες. Ο τηλεοπτικός σταθμός Asahi διοργάνωσε έναν τηλεμαραθώνιο που στόχο είχε να μαζέψει χρήματα ώστε να φυτευτούν κερασιές στο Βερολίνο. Η κερασιά της ποικιλίας Sakura θεωρείται στην Ιαπωνία ένα δέντρο που φέρνει ειρήνη και ευημερία στις καρδιές των κατοίκων· είναι ένα από τα πιο ισχυρά σε συμβολισμό δέντρα της ιαπωνικής παράδοσης.

Το ποσό που συγκεντρώθηκε ήταν εκατόν σαράντα εκατομμύρια γιεν (περίπου ένα εκατομμύριο ευρώ σε σημερινά χρήματα) κι ήταν αρκετό για ν' αγοραστούν και να φυτευτούν αυτά τα εννιά χιλιάδες δέντρα. Όταν ανθίζουν οι κερασιές διοργανώνονται γιορτές κάτω απ' τα κλαδιά τους, στα πρότυπα του ιαπωνικού Hanami. Μια απ' τις «λωρίδες του θανάτου» μετονομάστηκε μάλιστα σε TV-Asahi-Kirschblütenallee προς τιμήν του τηλεοπτικού σταθμού. Κάτω απ' τη γέφυρα της Bornholmerstraße, απ' την οποία πέρασαν οι πρώτοι άνθρωποι απ' την ανατολική στη δυτική πλευρά της πόλης τη βραδιά που έπεσε το Τείχος, μπορεί κανείς να δει σήμερα περισσότερες από διακόσιες κερασιές –το ίδιο και στα πέριξ του Mauerpark.

*

Στις 27 Ιανουάριου 1990 δύο ποδοσφαιρικές ομάδες παρατάχθηκαν στο χορτάρι του Ολυμπιακού Σταδίου του Βερολίνου. Ήταν ένας φιλικός αγώνας ανάμεσα στη γηπεδούχο Χέρτα και την Ουνιόν, δυο ομάδες από την ίδια πόλη αλλά με διαφορετικά πεπρωμένα: η μεν Χέρτα προερχόταν απ' το Δυτικό Βερολίνο, η δε Ουνιόν απ' το Ανατολικό. Το τοπικό ντέρμπι διεξήχθη δυο μήνες μετά την πτώση του Τείχους αλλά η επίσημη ενοποίηση των δύο Γερμανιών θα γινόταν εννιά μήνες αργότερα.

Το εισιτήριο κόστιζε πέντε μάρκα και τα έσοδα διατέθηκαν εξ ολοκλήρου στα νοσοκομεία της Ανατολικής Γερμανίας. Τον αγώνα παρακολούθησαν περισσότεροι από πενήντα χιλιάδες θεατές, οι

οποίοι τραγουδούσαν συνθήματα υπέρ της ενοποίησης της πόλης. Ανάμεσα στους θεατές βρίσκονταν και εκατόν πενήντα οπαδοί της Ντιναμό Βερολίνου, της ομάδας που είχε δημιουργήσει η Στάζι κι είχε αποκτήσει το στάτους της «ομάδας των πρακτόρων»: μέσα σε μια νύχτα, η Στάζι είχε αρπάξει όλους τους παίκτες της Ντιναμό Δρέσδης και τους είχε εντάξει στο δυναμικό της βερολινέζικης ομάδας.

Η πορεία για την ενοποίηση δε θα ήταν εύκολη κι εκείνο το απόγευμα τα πολιτικά συνθήματα ηλέκτριζαν την ατμόσφαιρα. Μόλις οι οπαδοί της Ντιναμό Βερολίνου έγιναν αντιληπτοί, το πλήθος άρχισε να φωνάζει εν χορώ «Έξω η Στάζι», ώσπου τελικά χρειάστηκε να επέμβει η αστυνομία. Η Χέρτα κέρδισε το ματς με 2-1 και το πρώτο της γκολ το σημείωσε ο Άξελ Κρούσε, ο οποίος το καλοκαίρι της προηγούμενης χρόνιας είχε κατορθώσει να δραπετεύσει από την Ανατολική Γερμανία. Όλα τα γκολ πανηγυρίστηκαν εξίσου από τους οπαδούς και των δύο ομάδων.

Πέρα απ' όλους τους συμβολισμούς που θα μπορούσε κανείς ν' αναδείξει, υπήρξε ένα επαναλαμβανόμενο μοτίβο που έμοιαζε να συνοψίζει όχι μόνο την ιστορία εκείνου του απογεύματος αλλά και τις απαιτήσεις μιας εποχής που ερχόταν. Ήταν, ουσιαστικά, ένας βασικός κανόνας του ποδοσφαίρου: το φάουλ. Κάθε φορά που μια ομάδα κέρδιζε φάουλ κοντά στην αντίπαλη περιοχή κι οι παίκτες σχημάτιζαν τείχος προκειμένου να προστατέψουν την εστία τους, οι θεατές φώναζαν ρυθμικά: «Το Τείχος πρέπει να πέσει» ("Die Mauer muss weg"). Μολονότι οι πρωταγωνιστές βρίσκονταν στον αγωνιστικό χώρο, ήταν οι θέατες που έδωσαν στο παιχνίδι την πραγματική του διάσταση: ήταν η εφευρετικότητα της στιγμής που μετέβαλε έναν βασικό κανόνα του παιχνιδιού σε εικόνα υψηλού συμβολισμού.

*

Τουρκικά, περσικά και ινδικά. Αυτά τα εστιατόρια είναι χώροι που φυλάσσονται ευλαβικά απ' όσους έχουν αφήσει πίσω τους μια πατρίδα. Τοίχοι ποτισμένοι με πικάντικες μυρωδιές. Σερβιτόροι με λευκά πουκάμισα, που τα πυκνά μαλλιά τους έχουν λιπανθεί απ' τα χρόνια στην κουζίνα. Στο ράφι τα μπαχαρικά στοιβάζονται σαν ταξιδιώτες που περιμένουν ένα τρένο να τους πάρει μακριά. Να σταματήσει μπροστά τους και να τους μεταφέρει ανατολικά.

Για την ώρα, σ' αυτές τις πατρίδες μεταφέρονται μόνο εμβάσματα. Ένα σκληρό νόμισμα που κερδίζεται σε σκληρές δουλειές παίρνει το δρόμο του μεταξιού, ώσπου στο τέλος ξεστρατίζει σε κάποια επαρχία. Δρόμοι που δεν έχουν πάντα άσφαλτο, σπίτια που στερούνται υποδομών, κι ένα μέλλον στους μακρινούς αυτούς τόπους που εξαρτάται απ' το έμβασμα. Απ' το κάθε πιάτο που σερβίρεται στο εστιατόριο, ίσως μόνο το αντίτιμο μιας μπουκιάς να φτάνει ως εκεί.

Αργά το βράδυ οι ιδιοκτήτες σβήνουν τα φώτα. Κλειδώνουν την πόρτα, χώνουν το σαγόνι τους μέσα στα φτηνά κασκόλ, διασχίζουν λεωφόρους και περπατούν σκυφτοί προς το σπίτι. Τριάντα χρόνια ονειρεύονταν ν' αφήσουν πίσω τους ένα σβησμένο απ' το χάρτη χωριό κι άλλα τριάντα το νοσταλγούν και στέλνουν εκεί εμβάσματα την πρώτη Δευτέρα κάθε μήνα.

Χειμώνας 2013

Στο κέντρο

Καινούργια θηριώδη κτήρια υψώνονται πλέον στο κέντρο της πόλης. Οι περαστικοί κοιτούν τ' αστραφτερά παράθυρα με μια προσήλωση θρησκευτική. Τα μεγάλα κτίσματα των προηγούμενων γενεών μοιάζουν ξαφνικά μικρά –ο σιδηροδρομικός σταθμός, το εμπορικό κέντρο, η βομβαρδισμένη εκκλησία. Οι αρχιτέκτονες ονειρεύονται ουρανοξύστες κι η πόλη ολοένα και ψηλώνει. Όμως τ' όνειρο της αέναης επέκτασης προς τον ουρανό μεγεθύνει τις ανισότητες: νέοι άστεγοι θ' αναζητήσουν καταφύγιο στην απάνεμη πλευρά των καινούργιων κτηρίων. Απ' όλα τα διαθέσιμα πάθη που χτίζουν τις πόλεις, μόνο ένα απουσιάζει εντελώς: το πάθος για δικαιοσύνη.

Νοέμβριος 2016

Το χτίσιμο του κόσμου

Μια χούφτα νομίσματα με αντάλλαγμα τη συνομιλία. Όλες εκείνες οι φωνές που καλούσαν σ' ένα κοντινό σπίτι ή σε μια μακρινή χώρα έχουν εξοικιωθεί με άλλους τρόπους επικοινωνίας πια. Η επέλαση των κινητών τηλεφώνων έκανε τους θαλάμους να μοιάζουν με μάρτυρες μιας εποχής που χάθηκε. Στέκονται μέσα στην πόλη σαν σβησμένοι φάροι, θυμίζοντας μια συνήθεια που την ακύρωσαν εσπευσμένα οι νόμοι της προσφοράς αλλά όχι της ζήτησης.

Η ίδια η πόλη πρέπει να οραματιστεί τώρα το μέλλον τους. Η παρουσία τους εξαρτάται από τη συλλογική εφευρετικότητα. Κανείς δεν ξέρει αν θα υπάρξει διάθεση να παραμείνουν αυτά τα μεταλλικά κουτιά σε δημόσια θέα ή αν θα καταχωρηθούν στα ρετρό αντικείμενα. Για την ώρα, βρίσκονται σε μεταβατικό στάδιο: είναι σύγχρονα μνημεία των μεγαλουπόλεων αφιερωμένα σ' εκείνες τις παλιές φωνές που βοήθησαν στο χτίσιμο του κόσμου.

Δεκέμβριος 2011

Απέναντι απ’ τον Πύργο

Ο Πύργος Kollhoff ορθώνεται σαν μονολιθικό άγαλμα που επιθεωρεί την πραγματικότητα. Τα διασημότερα δικηγορικά γραφεία στεγάζονται εκεί. Είναι θέμα πρεστίζ γι’ αυτούς τους καριερίστες να έχουν την έδρα τους στον Πύργο. Αυτό το οικοδόμημα από γρανίτη και γυαλί έχει συμβάλει στην αναγέννηση -ή στην ανάπλαση- της πλατείας Potsdamer.

Είναι πια δύσκολο να φανταστεί κανείς την παλιά εκδοχή της πλατείας: στα χρόνια του Τείχους ήταν μια νεκρή ζώνη όπου παραμόνευε ο θάνατος. Η ιστορία της σταμάτησε απότομα στις 13 Αυγούστου του 1961, όταν ξεκίνησε να χτίζεται το Τείχος. Εκατοντάδες άνθρωποι άρχισαν να τρέχουν πανικόβλητοι, έχοντας κληθεί ν’ αποφασίσουν αυτοστιγμεί σε ποια πλευρά του επόμενου κόσμου ήθελαν να ζήσουν. Έπειτα, η πλατεία ερήμωσε για σχεδόν τριάντα χρόνια.

Στα χρόνια που ακολούθησαν την Ένωση, η Potsdamer έγινε το πεδίο μιας άνευ προηγουμένου οικοδομικής δραστηριότητας. Διάσημοι αρχιτέκτονες, με επικεφαλής τον Ρένζο Πιάνο, έβαλαν τη σφραγίδα τους σε κάτι που έμοιαζε με αγγλοσαξονικό κέντρο εμπορίου: μια περιοχή που θύμιζε σύγχρονο Λονδίνο και Νέα Υόρκη του 1920. Με άλλα λόγια, μια μεταμοντέρνα απομίμηση. Δεκαεννιά ψηλά κτήρια υψώθηκαν για να φιλοξενήσουν πολυτελή ξενοδοχεία, γραφεία, εμπορικά κέντρα, εστιατόρια και κινηματογράφους. Κάθε χρόνο, η δυναμική της πλατείας μοιάζει ν’ ανανεώνεται λόγω του φεστιβάλ της Berlinale που φιλοξενείται στις περίπου τριάντα αίθουσες της περιοχής.

Ακολουθώντας τη ρητορική των προτύπων της, η πλατεία έγινε must και in. Εκατομμύρια άνθρωποι συρρέουν για να τη δουν. Κυκλοφορούν ανάμεσα σε στελέχη υψηλής κατάρτισης κι όλοι μαζί ξοδεύουν το εισόδημά τους στα πέριξ της Potsdamer. Ό,τι έχει απομείνει από το Τείχος είναι σκόρπια κομμάτια έξω από το σιδηροδρομικό σταθμό και μια διαδρομή από πλάκες που σέρνεται στα χνάρια του Τείχους. Κόσμος διασχίζει το παλιό σύνορο κρατώντας πολύχρωμες τσάντες και στέκεται για μια βιαστική φωτογραφία που το Instragram την κάνει νοσταλγική χωρίς λόγο· στο φόντο, βρίσκεται συχνά ο Πύργος. Ίσως να μην είναι τυχαίο ότι η έκρηξη της Potsdamer συνέπεσε χρονικά με την επέλαση του Ίντερνετ. Αυτή η τοποθεσία μοιάζει να έχει δανειστεί την αισθητική

του παγκόσμιου ιστού: η Potsdamer είναι μια χαώδης πλατφόρμα που έχει αναρίθμητους θεατές αλλά ελάχιστους κάτοικους.

Κάθε απόγευμα ο Πύργος Kollhoff λούζεται απ' το φως του ήλιου που δύει απέναντί του, μέσα στο πάρκο του Tiergarten. Τότε, ο Πύργος γίνεται πύρινος, τα παράθυρα αστράφτουν και τα στελέχη χαλαρώνουν τις γραβάτες τους. Παρά την τεράστια νομική κατάρτιση που κουβαλάει αυτό το οικοδόμημα, ο πραγματικός κριτής της πλατείας είναι το Tiergarten. Σε αντίθεση με τον Πύργο Kollhoff, το πάρκο επιθεωρεί την ιστορική συνέχεια της Potsdamer. Τις νύχτες, όταν το Tiergarten κουβαλάει τη σκοτεινιά και την απολυτότητα της φύσης, γίνεται αντιληπτή η υπόσταση της πλατείας: είναι μια περιοχή με λιγότερη ψυχή απ' ότι αρμόζει σ' έναν τόπο όπου κάποτε έτρεχαν άνθρωποι χωρίς να ξέρουν αν θα σωθούν.

Νοέμβριος 2012

Το δημοψήφισμα (Tempelhofer Feld)

Το αεροδρόμιο του Tempelhof βρισκόταν στο κέντρο του Βερολίνου και έκλεισε το 2008, υπακούοντας στα ματαιόδοξα σχέδια της Γερμανίας για ένα μεγαλύτερο (δηλαδή, προσανατολισμένο στον μαζικό τουρισμό) αεροδρόμιο. Το αεροδρόμιο είχε χτιστεί το 1927 και ανακαινίστηκε ριζικά τη δεκαετία του 1930, ενώ η αρχιτεκτονική του είναι ενδεικτική της ναζιστικής περιόδου. Οι εγκαταστάσεις και τα κτήρια βρίσκονται ακόμα στις θέσεις τους, ενώ στους διαδρόμους απογείωσης και προσγείωσης βλέπει κανείς σήμερα ποδηλάτες και ανθρώπους που περπατούν.

Μετά το κλείσιμό του, όλοι οι χώροι του αεροδρομίου μετατράπηκαν σ' ένα πάρκο που ονομάστηκε Tempelhofer Feld και άρχισε να λειτουργεί το 2010. Όταν ο καιρός είναι καλός, το πάρκο κατακλύζεται από εκατοντάδες ή και χιλιάδες ανθρώπους: αθλήματα, πικνίκ, σκυλιά που τρέχουν και κόσμος που ξαπλώνει στο γρασίδι. Ωστόσο, όπως συμβαίνει συχνά με οτιδήποτε θεωρείται «αναξιοποίητο», έχει ξεκινήσει εδώ και καιρό μια συζήτηση σχετικά με το μέλλον του Tempelhofer Feld. Ήδη, πολλοί ονειρεύονται ανοικοδόμηση του πάρκου, με αποτέλεσμα να υπάρχουν γενικευμένες αντιδράσεις.

Η οργάνωση 100% Tempelhofer Feld, που υπεραμύνεται της διατήρησης του πάρκου, συνέλεξε μέσα σ' ένα μήνα τις απαιτούμενες υπογραφές για τη διενέργεια δημοψηφίσματος, στο οποίο οι κάτοικοι θα κληθούν ν' αποφασίσουν για το μέλλον του μεγάλου πάρκου της πόλης. Στο δημοψήφισμα, που θα λάβει χώρα μαζί με τις ευρωεκλογές στις 25 Μαΐου, οι Βερολινέζοι θα πρέπει ν' απαντήσουν αν προτιμούν το πάρκο να παραμείνει ως έχει ή αν ο έλεγχός του θα πρέπει να περάσει στις αρμόδιες αρχές, οι οποίες υποστηρίζουν το κτίσιμο κατοικιών καθώς και της καινούργιας βιβλιοθήκης της πόλης.

Για να έχει ισχύ το αποτέλεσμα, θα πρέπει να συμμετάσχει το 25% των ψηφοφόρων. Στο τελευταίο δημοψήφισμα της πόλης, που διενεργήθηκε το Νοέμβριο του 2013 και αφορούσε στην απο-ιδιωτικοποίηση του ηλεκτρικού ρεύματος, συμμετείχε το 24,1% κι έτσι, παρά το ότι το 83% ψήφισε υπέρ, το δημοψήφισμα ήταν ουσιαστικά άκυρο.

Μάιος 2014

Η πρώτη σελίδα

Ήταν αρχές καλοκαιριού του 2010 όταν ξεκίνησα να γράφω αυτό που, λίγα χρόνια αργότερα, έγινε τελικά μυθιστόρημα με τίτλο Το Όριο και το Κύμα. Μετά από έναν πολύ βαρύ χειμώνα το Βερολίνο ανυπομονούσε για το καλοκαίρι. Οι πρώτες ζεστές ημέρες είχαν ήδη εμφανιστεί και καθόμουν με τα παράθυρα ανοιχτά στο μικρό σπίτι που νοίκιαζα τότε. Στο τραπέζι είχα εκατοντάδες λευκές σελίδες που περίμεναν να γραφτούν –αν και τους προηγούμενους μήνες ό,τι έγραφα κατέληγε συνήθως στα σκουπίδια.

Εκείνη την εποχή περίμενα να εκδοθεί ο Ατμός από τα Ελληνικά Γράμματα. Ωστόσο, ο εκδοτικός οίκος έκλεισε τον Σεπτέμβρη του 2010 και αυτό ήταν το πρώτο ηχηρό χτύπημα της οικονομικής κρίσης στο χώρο του βιβλίου. Οι τελευταίες σελίδες του Ατμού, γραμμένες στις αρχές του 2009, αφορούσαν την επερχόμενη -τότε- οικονομική κρίση, ωστόσο το 2010 συνειδητοποιήσαμε ότι αυτή η λαίλαπα μάς πλησίαζε πιο γρήγορα απ' όσο είχαμε μπορέσει να φανταστούμε. Η κρίση βρισκόταν σιγά σιγά ολόγυρα κι ήθελα να γράψω ένα μυθιστόρημα που θα εξερευνούσε τόσο την εποχή της κρίσης όσο και μια εκδοχή του μετά.

Κάθε πρωί, στεκόμουν μπροστά απ' το παράθυρο και σκεφτόμουν το θέμα, κοιτάζοντας από τον τέταρτο όροφο τα δέντρα στην αυλή. Πρέπει να πέταξα περισσότερες από διακόσιες πρώτες σελίδες, ωστόσο εκείνο το καλοκαιρινό πρωινό του 2010 ήξερα επιτέλους ότι είχα βρει την αρχή του μυθιστορήματος. Τη διόρθωσα αρκετές φορές και μέχρι το μεσημέρι την είχα αντιγράψει στο χαρτί, χωρίς λάθη και μουντζούρες. Κοιτούσα τις λευκές σελίδες δίπλα στη μοναδική γραμμένη και ήξερα ότι θ' ακολουθούσαν πολλές ημέρες γραψίματος μέχρι να ολοκληρωθεί το βιβλίο. Επιπλέον, η καθημερινή εμπειρία της κρίσης θα έπρεπε να ενσωματωθεί στο κείμενο, να γίνει συμβάν, να γίνει τρόπος που αλλοιώνει την καθημερινότητα, να εξελιχθεί -κρυφά ή φανερά- σε πολιτική.

Μόλις άφησα τη σελίδα στο τραπέζι, άκουσα το κουδούνι να χτυπάει. Ήταν ο ταχυδρόμος, που κρατούσε γραφειοκρατικούς φακέλους και καρτ-ποστάλ από φίλους που ταξίδευαν. Στάθηκα στην πόρτα για μερικά δευτερόλεπτα προκειμένου να τα παραλάβω, ωστόσο αυτό το διάστημα ήταν αρκετό για να δημιουργηθεί ρεύμα εξαιτίας των ανοιχτών παραθύρων στο διάδρομο της πολυκατοικίας. Άκουσα πίσω μου χαρτιά να πέφτουν στο πάτωμα κι όταν γύρισα είδα τη γραμμένη σελίδα να

σηκώνεται στον αέρα, να κάνει σύντομες πιρουέτες και να φεύγει τελικά από το παράθυρο. Έκλεισα την πόρτα βιαστικά και πήγα να δω που είχε προσγειωθεί η σελίδα: δεν είχε πέσει στην αυλή, αντίθετα βρισκόταν στο τσιμεντένιο υπόστεγο πάνω από την εξώπορτα.

Κατέβηκα τρέχοντας τις σκάλες μόνο και μόνο για να διαπιστώσω ότι ούτε έφτανα να την πιάσω αλλά ούτε και μπορούσα να σκαρφαλώσω. Ανέβηκα ξανά στο διαμέρισμα και για καλή μου τύχη άκουσα τον τενόρο που έμενε στον ίδιο όροφο να τραγουδάει. Ήταν ένας ψηλός άντρας από την Ασία με μεγάλη καριέρα στις διεθνείς όπερες, ο οποίος διέμενε ινκόγκνιτο στο Βερολίνο για λόγους που δεν έμαθα ποτέ. Προετοιμαζόταν τότε για την τελευταία παγκόσμια τουρνέ του, που θα σήμαινε και το κλείσιμο της καριέρας του. Έκανε πρόβες καθημερινά και πολλές φορές ξυπνούσα απ' τη φωνή του, που ακουγόταν σε ολόκληρο τον όροφο. Είχαμε δειπνήσει μερικές φορές μαζί με κοινούς γνωστούς και σκέφτηκα ότι θα έδειχνε κατανόηση αν τον διέκοπτα για να δανειστώ τη σκάλα του.

Άνοιξε την πόρτα ελαφρώς συνοφρυώμενος, αλλά όταν του εξήγησα τι είχε συμβεί, χαμογέλασε και μου έδωσε τη σκάλα. Καθώς κατέβαινα, σκέφτηκα ότι ήμουν άδικος απέναντί του: σε κάποιο σημείο του Ατμού υπήρχε ένα σύνθημα στον τοίχο που έλεγε, «Θάνατος στον τενόρο», το οποίο αναφερόταν σε όλους αυτούς που φωνάζουν και μας διατάζουν πάνω απ' τα κεφάλια μας. Το σύνθημα ήταν φυσικά εμπνευσμένο απ' αυτόν.

Έστησα τη σιδερένια σκάλα, πάτησα πάνω της και είδα τη σελίδα να στέκεται ακίνητη παρά τον άνεμο. Όπως διαπίστωσα, το υπόστεγο ήταν νωπό και το μελάνι στη σελίδα είχε αρχίσει να ξεθωριάζει. Ανέβηκα ξανά στον τέταρτο, ευχαρίστησα τον τενόρο και γύρισα στο σπίτι για να να γράψω ξανά σε καινούργιο χαρτί την πρώτη σελίδα. Μολονότι τα παράθυρα ήταν κλειστά, μόλις τελείωσα την αντιγραφή φρόντισα ν' ακουμπήσω πάνω της το στυλό, ένα τασάκι, μια κούπα με καφέ, ένα πακέτο τσιγάρα κι έναν αναπτήρα: πάνω-κάτω, ό,τι χρειάζεται δηλαδή κανείς για να γράψει ένα βιβλίο.

Το Όριο και το Κύμα ολοκληρώθηκε τελικά το Σεπτέμβρη του 2013 στην Αθήνα και εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2014 από τον Ποταμό. Διασχίζαμε την κρίση κάθε άλλο παρά αλώβητοι κι ό,τι ζούσαμε άλλοτε έβρισκε κι άλλοτε δεν έβρισκε θέση στο βιβλίο. Το τέλος της κρίσης είναι -ελπίζω- πιο κοντά απ' ότι ήταν όταν γράφτηκε η πρώτη σελίδα, έστω κι αν δεν είναι ακόμα απολύτως ορατό. Η πρώτη σελίδα έχει στο μεταξύ κλειστεί σ' έναν φάκελο μαζί με όσες την ακολούθησαν. Δε μένω πια στο ίδιο σπίτι κι έτσι δεν ξέρω αν ο τενόρος κατοικεί ακόμα ινκόγκνιτο στην πόλη. Όταν πάντως έρχεται ο ταχυδρόμος φροντίζω να έχω τα παράθυρα κλειστά.

Ωστόσο, για έναν ανεξήγητο –και μάλλον φαιδρό- λόγο, σκέφτομαι καμιά φορά ν' αφήσω τα παράθυρα ανοιχτά. Κάποια στιγμή, ο ταχυδρόμος θα κάνει την εμφάνισή του, θα φέρει ό,τι είναι να φέρει κι ύστερα θα φύγει. Θέλω να φαντάζομαι ότι θα επιστρέψω στο δωμάτιο κι ότι απ' το ανοιχτό παράθυρο θα μπει μια σελίδα, που μετά από σύντομες πιρουέτες θα προσγειωθεί στο τραπέζι. Δεν ξέρω τι θα γράφει. Ίσως είναι η πρώτη σελίδα ενός καινούργιου βιβλίου, ίσως μια αναγγελία για το τέλος της κρίσης. Ή, τα νέα ότι ο τενόρος ετοιμάζεται ξανά για περιοδεία.

Ιούνιος 2014

Stolpersteine: Οι κύβοι της μνήμης

Μικροί κύβοι σκορπισμένοι στα πεζοδρόμια του Βερολίνου. Συνήθως ξεκινούν με τη φράση "Hier wohnte", που σημαίνει «Εδώ ζούσε». Ακολουθεί το όνομα ενός ανθρώπου, η ημερομηνία γέννησής του καθώς και οι ημερομηνίες διωγμού και θανάτου. Όλα αυτά τα ονόματα αντιστοιχούν σε ανθρώπους που εξοντώθηκαν από το ναζισμό. Είναι μια ηχηρή παρουσία μέσα στην πόλη, κι έτσι, οι άνθρωποι αυτοί παραμένουν ζωντανοί στη μνήμη των κατοίκων. Επιπλέον, τα στατιστικά στοιχεία αποκτούν το ανθρώπινο πρόσωπο που τους χρειάζεται ώστε η θηριωδία του ναζισμού να μη γίνεται αντικείμενο αμφισβήτησης από τους νεοφασίστες.

Η τοποθέτησή τους ξεκίνησε από τον καλλιτέχνη Gunter Demnig το 1992. Δίχως να ενημερώσει τις δημοτικές αρχές για τις προθέσεις του, ο Demnig απλώς τοποθέτησε τους πρώτους πενήντα κύβους στην περιοχή του Kreuzberg. Η υποδοχή από τους συγγενείς των θυμάτων αλλά και από τους κατοίκους ήταν θερμή και οι κύβοι βρήκαν γρήγορα τη θέση τους ως ζωντανό μνημείο της πόλης. Ο αριθμός τους υπολογίζεται σήμερα στις πέντε χιλιάδες.

Για να φιλοτεχνηθούν οι Stolpersteine, ο Demnig αντλεί πληροφορίες από συγγενείς των θυμάτων, από φίλους τους καθώς κι από τα ιστορικά αρχεία. Κατόπιν, αναλαμβάνει να φτιάξει έναν τσιμεντένιο κύβο πλευράς δέκα εκατοστών, τον οποίο στη συνέχεια επικαλύπτει με ορείχαλκο. Ύστερα, αυτός ο κύβος της μνήμης τοποθετείται στην τελευταία γνωστή διεύθυνση κατοικίας του θύματος, προτού καταλήξει στο στρατόπεδο συγκέντρωσης, στη φυλακή ή στο εκτελεστικό απόσπασμα. Σε πολλές απ' τις εισόδους των πολυκατοικιών του Βερολίνου μπορεί κανείς να διακρίνει ακόμα και δέκα Stolpersteine στη σειρά.

Κάθε χρόνο, το βράδυ της 9ης Νοεμβρίου, ο κόσμος ανάβει κεριά περιμετρικά των Stolpersteine κι αφήνει μερικά λουλούδια στη μνήμη των θυμάτων της Νύχτας των Κρυστάλλων (1938). Άνθρωποι κοντοστέκονται και διαβάζουν τα ονόματα. Αν κοιτάξει κανείς από ψηλά εκείνο το βράδυ, μπορεί να δει μια φωτεινή γιρλάντα μνήμης ν' απλώνεται στους δρόμους.

Μάρτιος 2014

(*Stolpersteine είναι ο πληθυντικός της λέξης Stolperstein).

Tiergarten

Μεσημέρι στο Tiergarten. Το ποτάμι κόβει στα δύο το μεγάλο πάρκο της πόλης. Στις όχθες του, άνθρωποι που λιάζονται και πίνουν μπύρα. Ποδήλατα παρατημένα στο γρασίδι και ρόδες που αστράφτουν απέναντι στον ήλιο. Οι πιο οργανωμένοι έχουν φέρει ψάθες, φαγητό και γυάλινα ποτήρια. Πικ-νικ στην άκρη του ποταμού, μια απροσδόκητη άνοιξη που ξεκίνησε ήδη απ' το Φλεβάρη. Στη μια άκρη του πάρκου ο πάλαι ποτέ κακόφημος σταθμός του Zoo και στην άλλη η Potsdamer platz με τους ουρανοξύστες.

Κάποια στιγμή, σχεδόν νομοτελειακά, οι κουβέντες σταματούν, τα μάτια κλείνουν και τα κεφάλια γυρίζουν προς τον ήλιο. Κάθονται έτσι μέχρι τα πρόσωπά τους να γίνουν κόκκινα. Είναι ένα διάλειμμα από την πραγματικότητα που διαρκεί μέχρι την επόμενη σκέψη. Όταν αυτή έρθει, τα μάτια ανοίγουν και η κουβέντα επιστρέφει. Τα πρόσωπα μοιάζουν τότε φωτεινά, ίσως επειδή μπορούν ακόμα ν' απολαύσουν τον ελεύθερο τους χρόνο σ' ένα πάρκο.

Υπέργεια τρένα που διασχίζουν τους παρακείμενους σταθμούς κι ο θόρυβος τους σβήνει πίσω από τα δέντρα. Οι επιβάτες κοιτούν απ' τα παράθυρα το πάρκο. Ανυπομονούν να βρεθούν κι αυτοί ξαπλωμένοι νωχελικά απέναντι στον ήλιο. Να έχουν ελεύθερο χρόνο και να μην κάνουν τίποτα. Μπύρα και κουβέντα ονειρεύονται, ό,τι κάνουν αυτοί οι μικροσκοπικοί άνθρωποι στη σκιά των δέντρων. Κοιτάζουν φευγαλέα την εικόνα και την παίρνουν μαζί τους σαν μια καρτ-ποστάλ της ημέρας. Γι' αυτούς, το διάλειμμα από την πραγματικότητα διαρκεί μέχρι τον επόμενο σταθμό.

Μάρτιος 2014

65η Berlinale

Μια γυναίκα στο πίσω κάθισμα λέει ότι οι πιο καλές ταινίες είναι αυτές που σε κάνουν να αμύνεσαι. Παρακολουθώ μια ταινία που θυμίζει Παζολίνι κι ονομάζεται Θάνατος στην Πακότ. Είναι γυρισμένη στην Αϊτή μετά το μεγάλο σεισμό που ισοπέδωσε αυτή τη μικρή επικράτεια: πάνω από διακόσιες χιλιάδες νεκροί, διαλυμένες υποδομές, ζωές που περιφέρονται στα ερειπία κι άλλες που θάφτηκαν κάτω απ' αυτά. Σε αντίθεση με χώρες της Δύσης, εδώ είναι η φύση που κλονίζει τα θεμέλια της κοινωνίας, που διαλύει τις συνθήκες και που τελικά αμφισβητεί την ηθική. Όλη αυτή η περιρρέουσα κρίση που έχει δημιουργηθεί μέσα σε μια στιγμή δεν μπορεί να επουλωθεί ούτε εύκολα ούτε γρήγορα. Βίαια ερωτήματα θαμμένα από καιρό, που αφορούν άλλοτε δομές της κοινωνίας κι άλλοτε τις ανθρώπινες σχέσεις, αναδύονται καθημερινά κι η ένταση δεν τα εκτονώνει αλλά, αντίθετα, τα μεγενθύνει. Στο τέλος, παρουσιάζεται μια ανθρώποτητα που έχει απωλέσει κάθε ελπίδα.

Δύο απ' τους πρωταγωνιστές συζητούν. Ένας άντρας, μεσήλικας, έχει δει την περιουσία του να καταστρέφεται. Από την άλλη, μια νεαρή κοπέλα που θέλει ν' αλλάξει τ' όνομά της και να το κάνει πιο δυτικό, ελπίζοντας πως έτσι κάποιος ξένος θα την πάρει μακριά, πως θα τη σώσει απ' το αβάσταχτο μέλλον. Ο άντρας έχει ζήσει τη δικτατορία, η νεαρή γυναίκα όχι. «Μα είσαι τουλάχιστον ένας ελεύθερος άνθρωπος», της λέει. Εκείνη κοιτάζει τα ερείπια που έχει αφήσει πίσω του ο σεισμός. «Ναι», του απαντάει ειρωνικά, «είμαι ελεύθερη να πεθάνω από επιθυμία γι' αυτά που δεν μπορώ να κάνω».

Αναπόφευκτα, σκέφτομαι τη σημερινή Ελλάδα.

*

Τα μεγάλα φεστιβάλ είναι στην πραγματικότητα ένας αγώνας απέναντι στο χρόνο. Οι αίθουσες είναι σκορπισμένες σε διάφορα σημεία μέσα στην πόλη και για να προλάβει κανείς την επόμενη προβολή πρέπει να μετακινηθεί με ταχύτητα κι ακρίβεια. Το ίδιο το φεστιβάλ επιβάλλει τους χρόνους του: πρέπει να στηθεί κανείς στην ουρά για τα εισιτήρια ή να συνδεθεί στις δέκα το πρωί ακριβώς στο Ίντερνετ για να τ' αγοράσει (δέκα κι ένα λεπτό έχουν εξαφανιστεί), πρέπει να βρίσκεται μισή ώρα πριν την προβολή στην αίθουσα, ένα σύνολο κανονισμών που αναδιαμορφώνουν την καθημερινότητα. Τις μέρες που διαρκεί το Φεστιβάλ κοιμάται κανείς λιγότερο, δεν προλαβαίνει να

φάει, δεν έχει χρόνο να δει φίλους, δεν ασχολείται μ' ό,τι θ' ασχολιόταν υπό κανονικές συνθήκες. Σιγά σιγά, ξεγλιστράει κανείς από την καθημερινότητα, ξεφεύγει απ' τα σφιχτά ωράρια κι αφήνει τη ζωή να τρέχει παράλληλα, δίχως διάθεση να την ακολουθήσει.

Μολονότι βρίσκεται κανείς μέσα σε μια γνωστή πόλη, ανακαλύπτει σημεία που τα είχε υποτιμήσει, κοιτάζει τα πρόσωπα με νέο ενδιαφέρον, προσπαθεί να μαντέψει ποιες ταινίες τούς άρεσαν αυτές τις μέρες. Επιστρέφοντας στο σπίτι κουρασμένος, ξέρεις ότι πρέπει ν' ακολουθήσεις και τις επόμενες μέρες αυτό το διάλειμμα από την καθημερινότητα –κι είναι αυτές οι μέρες του Φεστιβάλ ευτυχισμένες, όπως ακριβώς οι μέρες ενός ταξιδιού.

*

Ο Βιμ Βέντερς ανεβαίνει στη σκηνή φορώντας μπορντώ κοστούμι. Στέκεται μπροστά από τη γκρίζα κουρτίνα και μιλάει για μια παλιά του ταινία, που θα παρουσιαστεί σε κινηματογράφο για πρώτη φορά μετά από σαράντα σχεδόν χρόνια. «Η αγωνία του τερματοφύλακα πριν από το πέναλτυ» γυρίστηκε το 1972, είναι βασισμένη στο ομώνυμο μυθιστόρημα του Πέτερ Χάντκε και δεν έχει σχεδόν καμία σχέση με το ποδόσφαιρο. Ο Βέντερς κάνει μια αναδρομή γεμάτη χιούμορ στην εποχή που γυρίστηκε. Η ταινία δε σταδιοδρόμησε περισσότερες από μερικές βδομάδες στις αίθουσες επειδή την είχε επενδύσει μουσικά με τα τραγούδια που αγαπούσε, δίχως όμως να πάρει πνευματικά δικαιώματα. «Νόμιζα πως έτσι γίνονταν οι ταινίες», λέει γελώντας, «βάζοντας μουσική που μας αρέσει». Όταν αργότερα προσπάθησε να επικοινωνήσει με τις εταιρείες που εκπροσωπούσαν τον Έλβις Πρίσλεϋ ή τον Ρόυ Όρμπινσον ήταν πολύ αργά: είτε του ζητούσαν υπέρογκα ποσά, είτε του έκλειναν το τηλέφωνο όταν άκουγαν πως τους καλούσε ένας άσημος σκηνοθέτης από τη Γερμανία.

Η ίδια η ταινία μοιάζει σήμερα μ' ένα μουσείο παραστάσεων που χάθηκαν μέσα σ' αυτές τις τέσσερις δεκαετίες: από τις οικιακές συσκευές μέχρι τη μόδα, από τα νομίσματα μέχρι τις χώρες που είναι γυρισμένη. Αργή, ελλειπτική, με σιωπές που υπονοούν όλα όσα θα έχουν ήδη γίνει όταν αλλάξει η σκηνή –κι ένα καδράρισμα τόσο πρωτοποριακό που ακόμα και σήμερα μοιάζει ολόφρεσκο.

*

Μέσα στη σκοτεινή αίθουσα. Καθισμένοι αμφιθεατρικά, όλοι αυτοί οι πιστοί του σινεμά παρακολουθούν ιστορίες στο πανί. Εικόνες που τρέχουν, φως που αλλάζει σ' ένταση και φωτίζει τα πρόσωπα. Ειδωμένα από ψηλά μέσα στο σκοτάδι, αυτά τα κεφάλια που παρακολουθούν τις ταινίες μοιάζουν με βότσαλα σκορπισμένα μπροστά από μια ολόφωτη παραλία. Έχοντας ξοδέψει αναρίθμητες μέρες σ' αυτά τα σκοτεινά αμφιθέατρα –κι έχοντας σπαταλήσει κάμποσες μέρες στ' ακαδη-

μαϊκά- σκέφτομαι πως μαθαίνει κανείς περισσότερα μέσα σ' έναν κινηματογράφο απ' ότι σ' ένα πανεπιστήμιο.

*

Τρεις ταινίες με σημείο αναφοράς τη δεκαετία του '70 και τον ήχο της: το 54, αφιερωμένο στο θρυλικό κλαμπ της Νέας Υόρκης, με πάρτυ, ναρκωτικά και ελαφρότητα που δεν τελείωναν ποτέ· το Sumé: The sound of a Revolution από τη Γροιλανδία, το οποίο εξιστορεί την ιστορία του πρώτου ροκ συγκροτήματος που τραγούδησε στα γροιλανδικά διεκδικώντας την ανεξαρτητοποίηση απ' τη Δανία κι ένα καλύτερο αύριο· και το B-Movie: Lust and Sound in West Berlin, που είναι μια παραληρηματική αφήγηση της μουσικής στο Δυτικό Βερολίνο, μέσα από τα μάτια ενός Άγγλου που ντύνεται πάντοτε με παλιές στολές αστυνομικών. Συνισταμένη και των τριών ταινιών είναι το πάθος για διεκδίκηση, που θ' ανοίξει το δρόμο για την εκπλήρωση άλλοτε ατομικών κι άλλοτε συλλογικών ονείρων. Οι ταινίες μοιάζουν ν' ακολουθούν κοινή πορεία: η ορμή που γίνεται ενός είδους κοινωνικό αίτημα προτού τελικά ξεθωριάσει κι αναδιπλωθεί ως μια ρομαντική προσπάθεια. Παρόλα αυτά, -κι αυτό μοιάζει αδιαπραγμάτευτο- αφηγούνται μια περίοδο που οδήγησε σε δικαιότερα αιτήματα και λειτούργησε για τις δεκαετίες που ακολούθησαν ως ένα λάβαρο αντίστασης, που δε θα διστάσει να υψωθεί ξανά όταν οι καιροί το απαιτήσουν.

*

Ο Βάλτερ Σάλες εμφανίζεται στη σκηνή ενός θεάτρου. Είναι προσκεκλημένος του Φεστιβάλ και βρίσκεται εκεί για να μιλήσει για τις ταινίες δρόμου. Φοράει αθλητικά παπούτσια κι έχει ένα σακίδιο περασμένο στους ώμους. Μοιάζει έτοιμος να φύγει για κάποιο οδοιπορικό που θα διασχίζει κάθετα μια ήπειρο, ακολουθώντας χαρακτήρες οι οποίοι, όπως λέει, «έχουν αμφιβολίες». Το συνδυάζει αυτό με τη νεότητα –είτε αυτή είναι βιολογική είτε κοινωνική- κι αυτός είναι κατά τον Σάλες ένας από τους στόχους του σινεμά, να καταγράψει τις στιγμές «που η αθωότητα είναι ακόμα εφικτή».

*

Το πρόγραμμα της κάθε ημέρας ολοκληρώνεται λίγο μετά τη μία τα ξημερώματα. Τα τελευταία τρένα και λεωφορεία μεταφέρουν θεατές με πρησμένα μάτια σε διάφορες γωνιές της πόλης. Οι μεγάλοι σταθμοί του Βερολίνου έχουν τα βραδινά στέκια τους, όπου καταλήγουν οι νηστικοί θεατές για γρήγορο φαγητό. Στο σταθμό του Zoo, η καντίνα με το currywurst διανυκτερεύει. Λουκάνικο κομμένο σε φέτες ποτισμένο με κέτσαπ και κάρυ. Στα πρόχειρα σταντ οι σινεφίλ συζητούν για τις ταινίες και κανονίζουν το πρόγραμμα της επόμενης μέρας. Προγράμματα κι εισιτήρια παρατημένα

εδώ κι εκεί λιπαίνονται από κέτσαπ και μπύρα: τα ευαγγέλια της ημέρας μετατρέπονται σε σουβέρ της νύχτας.

*

Το βραβείο κοινού το κερδίζουν συνήθως οι ταινίες με καρδιά. Στη βραζιλιάνικη ταινία Que horas ela volta συγκρούονται δυο κόσμοι: από τη μία η μεγαλοαστική οικογένεια μ' όλες τις ταξικές της απαιτήσεις κι απ' την άλλη, η οικιακή βοηθός που έχει αναλάβει τις δουλειές του σπιτιού. Η κόρη της οικιακής βοηθού, που καταφθάνει αγνοώντας όλες τις συμβάσεις ανάμεσα στη μητέρα της και την οικογένεια, αλλάζει φευγαλέα τις ισορροπίες. Στο τέλος, απομένει η δίψα για ένα ταξικό άλμα αλλά κι η υπεροχή που έχει η μεγαλοαστική οικογένεια στις εναλλακτικές για το μέλλον. Αυτές οι υπόκωφες εκρήξεις που έχουν μονότονα –και συνήθως- άδικα τον ίδιο νικητή: το Κεφάλαιο. Ό,τι απομένει, είναι η γνήσια χαρά των ηττημένων για μια μικρή υπέρβαση, μια ηθική ικανοποίηση που το χρήμα δεν μπορεί να εξαγοράσει.

*

Η μελαγχολία της τελευταίας βραδιάς. Είκοσι-τέσσερις ταινίες σε δέκα μέρες –και πάντα η τελευταία προβολή του φεστιβάλ είναι η ενότητα με τις μικρού μήκους που κέρδισαν τα βραβεία, το πιο αδύναμο πρόγραμμα της Μπερλινάλε τα τελευταία χρόνια.

Αργότερα, ο δρόμος της επιστροφής. Οι αφίσες έχουν ήδη ξεκρεμαστεί, τα φώτα σβήνουν κι οι επισκέπτες έχουν φύγει. Απομένουν οι κάτοικοι, που θα πρέπει να επανέλθουν στην καθημερινότητα: όλα όσα έχουν παραμεληθεί αυτές τις μέρες πρέπει να ξαναμπούν σε σειρά. Είναι μια αλυσίδα από θλιβερές επιστροφές: επιστροφή στα ΑΤΜ, επιστροφή στο σούπερμαρκετ, επιστροφή στα ανιαρά ωράρια, επιστροφή τελικά στην προφεστιβαλική ζωή.

Μολονότι ένας μεγάλος αριθμός της κινηματογραφικής παραγωγής έχει ως θέμα του –είτε κυριολεκτικά είτε μεταφορικά- την επιστροφή στο σπίτι, τη στιγμή που ξεκλειδώνω την πόρτα κι ανάβω τα φώτα, σκέφτομαι ότι αυτή η θεματική είναι υπερτιμημένη. Ύστερα, αντί οποιασδήποτε άλλης παρηγοριάς, σβήνω τα φώτα, κάθομαι στο σκοτάδι και σκέφτομαι για κάμποση ώρα τα road movies του Βάλτερ Σάλες.

Φεβρουάριος 2015

East Side Gallery

Φωνές που εναντιώνονται στο γκρέμισμα ενός μνημείου. Πάνω στο κομμάτι του Τείχους που έχει απομείνει για να θυμίζει τις πιο σκοτεινές μέρες της πόλης, περίπου 120 καλλιτέχνες έχουν φιλοτεχνήσει έργα για την ελευθερία. Η East Side Gallery έχει μήκος 1,3 χιλιομέτρων και βρίσκεται στο πλάι του ποταμού Σπρε. Είναι μια κατάκτηση της πόλης και των κατοίκων της αυτή η υπαίθρια έκθεση: κατόρθωσαν να μεταλλάξουν την «γκρίζα λωρίδα του θανάτου» σ' ένα αισιόδοξο σημείο αναφοράς.

Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του '90, όταν οι τιμές της γης ήταν εξαιρετικά χαμηλές, μια κοινοπραξία επιχειρήσεων αντιμετώπισε τις όχθες του ποταμού ως μελλοντικό φιλέτο. Ένα μεγάλο μέρος των εκτάσεων αυτών πέρασε στα χέρια της κοινοπραξίας, η οποία οραματίστηκε ένα σχέδιο που ονομάστηκε MediaSpree. Το MediaSpree προέβλεπε μια εκτεταμένη σπέκουλα σε βάρος της καθημερινής ζωής, σκοπεύοντας να φυτέψει στις όχθες του ποταμού ογκώδη κτήρια που θα στέγαζαν κολοσσούς των μίντια και των τηλεπικοινωνιών. Ως στόχος του σχεδίου παρουσιάστηκε η ανάπλαση.

Μια ανάπλαση τέτοιας κλίμακας έχει ως σκοπό ν' αντικαταστήσει οτιδήποτε δεν έχει χρησιμότητα για το Κεφάλαιο: στις όχθες του ποταμού βρίσκεται η καρδιά της βερολινέζικης μουσικής σκηνής, στους αναρίθμητους πολυχώρους γεννιούνται έργα τέχνης, ενώ οι υπαίθριες εκδηλώσεις προσελκύουν χιλιάδες ανθρώπους που απολαμβάνουν το δημόσιο χώρο. Παρά τις αντιδράσεις των κατοίκων, που εκφράζονται μέσα από κινήματα εναντίωσης, η επέλαση του MediaSpree έχει αρχίσει να καρποφορεί: ενδεικτικά, το MTV-Europe και η Universal εδρεύουν ήδη εκεί.

Η East Side Gallery δε θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη. Το πρώτο χτύπημα ήρθε με το χτίσιμο του συναυλιακού χώρου O2 World, όταν ένα κομμάτι 40 μέτρων μεταφέρθηκε αλλού. Σήμερα, ένα ακόμα τμήμα της πρέπει να γκρεμιστεί προκειμένου να χτιστούν πολυτελείς κατοικίες. Αυτή η κίνηση προκάλεσε έντονες διαμαρτυρίες και πιέσεις στις τοπικές αρχές του Βερολίνου για ματαίωση του σχεδίου. Δεκάδες χιλιάδες άνθρωποι υπέγραψαν τη διαμαρτυρία εναντίον των πολιτικών παραγόντων, ενώ στη συγκέντρωση της 3ης Μαρτίου στην East Side Gallery, το πλήθος απαιτούσε από το δήμαρχο Βόβεραϊτ* να μείνει το Τείχος στη θέση του.

Το Βερολίνο βρίσκεται σε μια καμπή της ιστορίας του και κινδυνεύει να χάσει την απρόσμενη νιότη που έζησε τα τελευταία είκοσι χρόνια. Με τη διαδικασία του *αστικού εξευγενισμού (Gentrifikation)* να βρίσκεται σε πλήρη εξέλιξη, υπολογίζεται ότι ένας στους τέσσερις σημερινούς κατοίκους του θ' αναγκαστεί να φύγει από την πόλη μέχρι το τέλος της δεκαετίας λόγω της βίαιης αύξησης των ενοικίων και του κόστους διαβίωσης. Επικεφαλής αυτού του «εξευγενισμού» είναι το MediaSpree κι είναι πιθανό η East Side Gallery να γίνει η παιδική χαρά των νεόπλουτων που θα ζουν στα πολυτελή διαμερίσματα απέναντί της.

Στη συγκέντρωση διαμαρτυρίας στην East Side Gallery υπήρχε ένα πλακάτ που αναρωτιόταν «Πόσο κοστίζει η Ιστορία;» Κάποιος πλησίασε τον άντρα που κρατούσε το πλακάτ και είπε απαισιόδοξα, «γι' αυτούς είναι απλώς ζωγραφιές». Παρόλα αυτά ήταν ένα φωτεινό μεσημέρι κι ο ήλιος δεν κρυβόταν πίσω από γυάλινους πύργους.

Μάρτιος 2013

*MediaSpree Versenken, Spreeufer Für Alle

** "Wowereit, die Mauer bleibt".

Bahnhof Zoo

Επιστρέφει κάθε μέρα στο σταθμό. Θυμάται τα νιάτα του, τη μυθική δεκαετία του ’60 και την ελπίδα της δεκαετίας του ’70. Ο Ντέιβιντ βρισκόταν στην πόλη, ο Ίγκι βρισκόταν στην πόλη, ακόμα κι ο ίδιος βρισκόταν στην πόλη. Η πόλη έμοιαζε οριζόντια και τα όνειρά του άγγιζαν τον ουρανό. Όμως σήμερα το τοπίο μπροστά απ’ τον σταθμό έχει αλλάξει, η πόλη μοιάζει κατακόρυφη και τα όνειρά του έχουν γίνει επίπεδα. Καπνίζει βιαστικά. Απ’ όλους τους ανθρώπους που κάποτε ήξερε, κανείς δε βρίσκεται πια στην πόλη. Μέσα του ελπίζει κρυφά σε μια αναγέννηση των παλιών καλών ημερών, όμως γνωρίζει πως αυτό είναι αδύνατο, κυρίως επειδή το λεξιλόγιό του έχει μεταβληθεί: όταν ήταν νεός συνήθιζε να λέει «συνάντησέ με στην είσοδο του σταθμού» κι αυτό ουσιαστικά σήμαινε έναν κόσμο απεριόριστων δυνατοτήτων· τώρα πια, όταν στέκεται σ’ αυτό το σημείο το αποκαλεί απλά «η έξοδος».

Φεβρουάριος 2017

Ο συνθέτης

Στο σταθμό της Friedrichstraße. Ο συνθέτης είναι λυπημένος: θυμάται εκείνη την ημέρα, τριάντα χρόνια πριν, έξω απ' το Παλάτι των Δακρύων. Ένα γρήγορο αντίο και μια υπόσχεση για επανένωση που δε συνέβη ποτέ. Ο αρχιτέκτονας του σταθμού έχει πεθάνει εδώ και χρόνια κι η ψυχή του έχει διαμελιστεί: κάθε κομμάτι της συμβολίζει έναν παλιό αποχαιρετισμό. Ο σταθμός χτίστηκε για να είναι ζωντανός, γεμάτος φως και βαλίτσες, όμως δυστυχώς θυμίζει μαυσωλείο. Αυτός ο σταθμός θα στοιχειώνεται πάντοτε απ' τους αναρίθμητους αποχαιρετισμούς κι ο συνθέτης το γνωρίζει καλά αυτό. Κάθε μεσημέρι καπνίζει μπροστά απ' το σταθμό και περιμένει μάταια εδώ και τριάντα χρόνια. Ένας άνθρωπος ανάμεσα σε χιλιάδες αποχαιρετισμούς: έτσι γράφεται η μουσική.

Φεβρουάριος 2017

Σημειώσεις

Τα κείμενα *Bleibtreustraße*, *Ο δρόμος για την ελευθερία*, *Currywurst* και *Το ιπτάμενο χαλί* δημοσιεύθηκαν στην Huffington Post.

Η Αποζημίωση δημοσιεύθηκε στο μαλτέζικο περιοδικό Schlock και μεταφράστηκε στα τουρκικά για το Φεστιβάλ Διηγήματος της Κωνσταντινούπολης.

Τα κείμενα *Μινιατούρες*, *Ohne die Linden, Απέναντι απ' τον Πύργο* και *Το χτίσιμο του κόσμου* εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στο blog του λογοτεχνικού πρακτορείου Ersilia.

Το κείμενο *Ό,τι φανταζόμαστε* δημοσιεύθηκε στην Bibliothèque.

Βιογραφικό

Ο Γιώργος Παυλόπουλος γεννήθηκε στην Αθήνα το 1980. Είναι ο συγγραφέας τριών μυθιστορημάτων: 300 Βαθμοί Κέλβιν το Απόγευμα (Αλεξάνδρεια, 2007), Ατμός (Κέδρος, 2011) και Το Όριο και το Κύμα (Ποταμός, 2014). Εκτενή αποσπάσματα των βιβλίων του δημοσιεύθηκαν στην αμερικανική λογοτεχνική επιθεώρηση InTranslation. Το μυθιστόρημά του Ατμός βρίσκεται στη μόνιμη συλλογή των βιβλιοθηκών Yale, Harvard, Princeton και Columbia. Διηγήματά του έχουν δημοσιευθεί σε περιοδικά του εξωτερικού, ενώ παρουσιάζει μέρος των ταξιδιωτικών του κειμένων στο blog του στην ελληνική έκδοση της Huffington Post. Το 2015 ήταν προσκεκλημένος του Ελληνικού Ιδρύματος Πολιτισμού στη Διεθνή Έκθεση Βιβλίου της Φρανκφούρτης, όπου μίλησε στην εκδήλωση "New Voices from Greece". Το 2017 συμμετείχε ως ομιλητής στο Διεθνές Φεστιβάλ διηγήματος της Κωνσταντινούπολης. Ζει στο Βερολίνο.

Περισσότερα κείμενα θα βρείτε στο blog της ιστοσελίδας http://www.gpavlopoulos.com

Διεύθυνση επικοινωνίας: george@gpavlopoulos.com